

Dokumentas atspausdintas iš teismų praktikos paieškos sistemos INFOLEX. Praktika
(www.teismupraktika.lt)

Kortelė:

1570515_RegNr_e3K-3-105-421/2018

<http://www.infolex.lt/tp/1570515>

Civilinė byla Nr. e3K-3-105-421/2018

Teisminio proceso Nr. 2-55-3-00654-2015-8

Procesinio sprendimo kategorijos:

2.6.10.5.2.1; 2.6.10.5.2.17; 3.4.3.2.2.3

(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2018 m. vasario 8 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukavinienės, Birutės Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė) ir Donato Šerno (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovų V. Č., R. Ū. ir G. S.** kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Refila grupė“ ieškinį **dėl žalos atlyginimo atsakovams R. Ū., V. Č., G. S. ir V. V.; tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, R. J., uždaroji akcinė bendrovė „Fiksera“.**

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių žalos bankrutavusios įmonės kreditoriams iš tos įmonės akcininkų ir vadovų atlyginimą, aiškinimo ir taikymo.

2. Ieškovė BUAB „Refila grupė“, atstovaujama bankroto administratorės UAB „Notisa“, ieškinyje, jį patikslinusi, prašė priteisti iš atsakovės G. S. 12 650,10 Eur ir solidariai iš atsakovų R. Ū., V. Č., G. S. ir V. V. 51 592,28 Eur žalos atlyginimą, 5 proc. metines palūkanas, skaičiuojamas nuo teismo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

3. Ieškinyje nurodyta, kad Vilniaus apygardos teismas 2013 m. kovo 15 d. nutartimi iškėlė UAB „Refila grupė“ bankroto bylą. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartimi pripažino ieškovės bankrotą tyčiniu. Įmonėje buvo trys akcininkai – V. V., R. Ū. (buvusi S.) bei V. Č., kurie turėjo po 1/3 akcijų. UAB „Refila grupė“ veikla po 2012 m. rugsėjo 6 d. visuotinio akcininkų susirinkimo nutrūko, nes šio susirinkimo metu iš įmonės vadovo pareigų buvo atleistas V. V. ir UAB „Refila grupė“ vadovo pareigas buvo paskirta eiti G. S.

4. Ieškovė teigė, kad nesąžiningus veiksmus atliko visi akcininkai, nes dėl jų tarpusavio ginčų buvo nutraukta įmonės veikla, išaugo skolos, įmonė neteko turto. Be to, įmonėje nebuvo tinkamai tvarkoma buhalterinė apskaita, todėl bankroto administratorė negalėjo nustatyti įmonės turto, įsipareigojimų bei veiklos rezultatų. Buvusi įmonės buhalterė bei vėliau vadovė G. S. ir akcininkė R. Ū. savo veiksmais taip pat prisidėjo prie įmonės nemokumo didinimo. Kadangi UAB „Refila grupė“ vadovai (akcininkai) laiku nepateikė teismui pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo, todėl pažeidė bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai, protingai ir apdairiai. Žalos dydį ieškovė įrodinėjo BUAB „Refila grupė“ bankroto byloje patvirtinta bendra kreditorių finansinių reikalavimų suma.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2016 m. birželio 27 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: priteisė ieškovei BUAB „Refila grupė“ solidariai iš atsakovų V. Č. ir V. V. 51 592,28 Eur bei 5 proc. procesines palūkanas, skaičiuojamas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme 2015 m. birželio 9 dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo; kitą ieškinio dalį atmetė.

6. Teismas nurodė, kad ieškinyje reiškiamas atsakovams dviem pagrindais: dėl žalos atlyginimo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.50 straipsnio 3 dalies pagrindu ir Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 8 straipsnio pagrindu dėl nesikreipimo laiku į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. priėmė nutartį civilinėje byloje Nr. 2-1991/2014 BUAB „Refila grupė“ bankrotą pripažinti tyčiniu, joje tik bendrai pasisakė, kad įmonės bankrotą lėmė įmonės akcininkų ir vadovų tarpusavio konfliktai bei sprendimai, privedę prie įmonės veiklos nutraukimo, tačiau nenagrinėjo ir nedetalizavo, kurio konkrečiai asmens neteisėtais ir kaltais veiksmais ir kokio dydžio žala buvo padaryta įmonei. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis vertintina kaip prejudicinė, nes byloje dėl tyčinio bankroto dalyvavo tie patys asmenys, kurie yra šalys ir nagrinėjamoje byloje (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 182 straipsnio 2 punktą). Pareikštu ieškiniu administratorė iš kiekvieno iš atsakovų reikalauja atlyginti visą teismo patvirtintų UAB „Refila grupė“ kreditorių reikalavimų sumą – 51 592,28 Eur.

7. Reiškiant ieškinį dėl žalos atlyginimo, turi būti įrodytos visos civilinės atsakomybės sąlygos – atsakovo neteisėti veiksmai, ieškovui padarytos žalos faktas bei jos dydis, priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos, kaltė (CK 6.246–6.249 straipsniai).

8. ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalis nustato, kad jeigu įmonė negali ir (arba) negalės atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir šis (šie) nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo arba yra sąlyga, nurodyta šio įstatymo 4 straipsnio 4 punkte, įmonės vadovas, savininkas (savininkai) privalo pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. Pagal CK 2.87 straipsnį, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 37 straipsnį, ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalį už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą, tinkamą atsiskaitymą su įmonės kreditoriais, kitų teisės aktuose numatytų pareigų vykdymą, tarp jų ir už pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimą, yra atsakingas įmonės vadovas.

9. *Atsakovės G. S. atsakomybė* iš esmės grindžiama jos kaip direktorės atsakomybe neperdavus UAB „Refila grupė“ turto ir dokumentų bankroto administratoriui bei laiku nesikreipus į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo UAB „Refila grupė“. Atsakovė G. S. įmonės vadove buvo paskirta tik 2012 m. rugsėjo 12 d., iki tol įmonei vadovavo atsakovas V. V.

10. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje konstatuota, kad kreipimasis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo buvo pavėluotas. Yra pagrindas padaryti išvadą, kad buvęs įmonės vadovas V. V. laiku neinicijavo bankroto bylos, dėl to įmonės skola kreditoriams didėjo ir įmonė negali atsiskaityti su savo kreditoriais. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartyje iškelti UAB „Refila grupė“ bankroto byla konstatuota, kad dar 2011 m. įmonė faktiškai buvo nemoki, nes ji turėjo 124 611 Lt vertės turto, tuo tarpu trumpalaikių įsipareigojimų vertė – 95 583 Lt. Nors įmonės finansinė būklė buvo prasta, įmonės vadovas ir akcininkų dauguma priėmė sprendimus, kuriais buvo didinamos įmonės sąnaudos ir mažinamos galimybės atsiskaityti su kreditoriais: nuolat augo vadovui išmokamas atlyginimas, buvo skiriamos didelės premijos įmonės vadovams ir darbuotojams. Atleistas iš direktoriaus pareigų V. V. viso įmonės turto ir visų dokumentų, įskaitant finansinės atskaitomybės dokumentus už 2012 m., naujam vadovui nedelsdamas neperdavė, iš darbo atleido įmonės buhalterę, nors buhalterinės apskaitos dokumentai nebuvo sutvarkyti. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje taip pat konstatavo, kad esminė priežastis nutraukti įmonės veiklą buvo buvusio įmonės direktoriaus V. V. veiksmai, susiję su veiklos perkėlimu į kitą analogišką veiklą vykdančią įmonę UAB „Fiksera“, prieigos prie klientų aptarnavimo sistemos apsunkinimu, patalpų ir įmonės veikloje būtinos įrangos nuomos sutarčių nutraukimu, turto ir dokumentų neperdavimu laiku.

11. Kadangi iki pat veiklos nutraukimo (2012 m. rugsėjo 6 d.) UAB „Refila grupė“ vadovavo atsakovas V. V., todėl būtent jis yra atsakingas už visą UAB „Refila grupė“ veiklos laikotarpiu bendrovei ir jos kreditoriams padarytą žalą. Atsakovė G. S. UAB „Refila grupė“ direktore buvo paskirta 2012 m. rugsėjo 6 d., t. y. iš karto po to, kai buvusio bendrovės vadovo V. V. pastangomis buvo nutraukta UAB „Refila grupė“ veikla ir jos turtas, darbuotojai bei klientai perkelti į kitą įmonę. G. S. pradėjo dirbti 2012 m. rugsėjo 10 d., buvęs įmonės vadovas V. V. neperdavė jai viso įmonės turto ir dokumentų, dėl to jai nebuvo žinoma tikroji įmonės finansinė padėtis ir ji negalėjo vykdyti savo kaip bendrovės vadovės pareigų. Net apie įmonės veiklos nutraukimą ir perkėlimą į kitą įmonę atsakovė G. S. sužinojo gerokai vėliau, nes atsakovas V. V. neinformavo jos nei apie įmonės darbuotojų ir klientų perėjimą, nei apie patalpų ir kito turto perkėlimą į UAB „Fiksera“.

12. ĮBĮ 8 straipsnis nustato ne tik įmonės vadovo pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, bet ir nustato tokios pareigos įgyvendinimo tvarką. ĮBĮ 8 straipsnio 2 dalis nustato, kad prie pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo turi būti pridedami įmonės kreditorių ir skolininkų

sąrašai, kuriuose nurodomi jų adresai, įsipareigojimų ir skolų sumos, atsiskaitymo terminai, praėjusių finansinių metų ir ataskaitinių finansinių metų laikotarpio iki pareiškimo pateikimo dienos finansinių ataskaitų rinkinys, informacija apie teismuose iškeltas bylas ir išieškojimus ne ginčo tvarka, įkeistą turtą ir kitus įsipareigojimus. V. V. neužtikrino tinkamo buhalterinės apskaitos įmonėje vedimo ir buhalterinių dokumentų perdavimo naujai paskirtai direktorei G. S., todėl nebuvo galima nustatyti įmonės turto, įsipareigojimų ir veiklos rezultatų. Atsakovė G. S. minėtų dokumentų ir informacijos apie įmonės veiklą, būtinų kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, neturėjo, nes jai jų neperdavė atsakovas V. V., todėl ji negali būti laikoma atsakinga už pareigos kreiptis į teismą pažeidimą pagal ĮBĮ 8 straipsnį.

13. Atsakovui V. V. neperdavus atsakovei G. S. viso įmonės turto ir dokumentų, atsakovė G. S. 2012 m. rugsėjo 10 d., 2012 m. rugsėjo 18 d. pareiškimais kreipėsi į Kauno apskrities vyriausiąjį policijos komisariatą dėl įmonės turto pasisavinimo ir kėsinosi jį sunaikinti, 2012 m. spalio 2 d. UAB „Refila grupė“ vardu kreipėsi su skundu į Kauno apskrities valstybinę mokesčių inspekciją, o 2012 m. spalio 23 d. raštu kreipėsi tiesiogiai į buvusią UAB „Refila grupė“ buhalterę N. Š. dėl įmonės buhalterinių dokumentų pateikimo. Aktyvūs atsakovės G. S. veiksmai, ginant pažeistas savo ir bendrovės teises, turėtų būti vertinami kaip pašalinantys jos kaltę dėl pareiškimo teismui pateikimo ne iš karto po jos paskyrimo į bendrovės vadovo pareigas.

14. 2012 m. spalio 18 d. atsakovė G. S. priėmė dar vieną sprendimą sušaukti neeilinį visuotinį akcininkų susirinkimą 2012 m. lapkričio 9 d., kuriame numatoma spręsti klausimą dėl įmonės apyvartinių lėšų didinimo akcininkų įnašais, įstatinio kapitalo didinimo akcininkų įnašais, bankroto paskelbimo. Jam neįvykus, buvo šaukiamas pakartotinis akcininkų susirinkimas 2012 m. lapkričio 16 d. Tačiau į visus minėtus akcininkų susirinkimus nei akcininkas V. V., nei V. Č., nei šio akcininko įgalioti asmenys neatvyko, o dalyvavo vien tik akcininkės R. Ū. įgalioti atstovai. Tam, kad G. S., neturėdama įmonės dokumentų ir nežinodama įmonės finansinių galimybių, galėtų priimti sprendimą viešai paskelbti apie įmonės nemokumą, buvo būtina gauti bendrovės akcininkų susirinkimo leidimą (ABĮ 20 straipsnio 16, 22 punktai).

15. Atsakovė G. S. 2012 m. lapkričio 23 d. viešai paskelbė apie UAB „Refila grupė“ negalėjimą vykdyti įsipareigojimų Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje, o 2012 m. lapkričio 26 d. kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą, prašydama iškelti UAB „Refila grupė“ bankroto bylą.

16. Nors atsakovė G. S. ir ne iš karto po paskyrimo į bendrovės vadovo pareigas įvykdė pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos UAB „Refila grupė“ iškelimo, tačiau tinkamai vykdė savo, kaip įmonės vadovės, pareigas, ir jos kaltės dėl galimai pavėluoto kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo nėra. Atsakovės G. S. veiksmai neturi būtinųjų civilinės atsakomybės sąlygų: neteisėtų veiksmų, žalos, priežastinio ryšio ir kaltės, todėl jai negali kilti civilinė atsakomybė už pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškelimo nepateikimą. Ieškinio reikalavimą dėl G. S. teismas atmetė.

17. Dėl atsakovų R. Ū., V. V. ir V. Č. atsakomybės – UAB „Refila grupė“ turėjo tris akcininkus, turinčius po 1/3 akcijų. Bankroto bylos iškelimo dieną bendrovės akcininkai buvo tuometis įmonės vadovas V. V. (valdė 33 vnt. paprastųjų vardinių akcijų) nuo 2010 m. vasario 13 d., R. Ū. (valdė 34 vnt. paprastųjų vardinių akcijų) nuo 2009 m. gegužės 25 d. ir V. Č. (valdė 33 vnt. paprastųjų vardinių akcijų) nuo 2009 m. gegužės 25 d. Akcininkas V. Č. aktyviai nedalyvavo valdant įmonę, savo, kaip akcininko, teises įgyvendindavo per atstovą R. J., kuris vadovauja naujai įsteigtai UAB „Fiksera“, į kurią buvo perkeltas turtas. Kitų dviejų akcininkų (vadovo V. V. ir R. Ū. (buvusi S.) bei su ja susijusių asmenų – tėvo R. S. ir jo sutuoktinės, įmonėje buhalterė dirbusios G. S.) konfliktai tęsėsi mažiausiai keletą metų. Šie ilgalaikiai akcininkų tarpusavio nesutarimai dėl įmonės veiklos baigėsi įmonės

vadovo pakeitimu 2012 m. rugsėjo 6 d. akcininkų susirinkime (atleistas V. V. ir išrinkta G. S.), po kurio bendrovės veikla nutrūko.

18. Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad būtent šių dviejų akcininkų – V. V., kuris tuo pačiu metu buvo vadovas, ir V. Č. – suderintais veiksmais visa įmonės veikla (įmonės turtas, darbuotojai, klientai) buvo perkelta į kitą naujai įsteigtą įmonę UAB „Fiksera“, o V. V. atleidimo iš bendrovės vadovo pareigų dieną (2012 m. rugsėjo 6 d.) UAB „Refila grupė“ nutraukė savo veiklą. Dviejų bendrovės akcininkų – V. V. ir V. Č. – sprendimu 2012 m. kovo 29 d., t. y. tuo metu, kai įmonė buvo faktiškai nemoki, buvo įteisintas priedų prie darbo užmokesčio mokėjimas tiek bendrovės vadovui V. V., tiek kitiems bendrovės darbuotojams, dėl to taip pat didėjo įsiskolinimas kreditoriams. Akcininkė R. Ū. nedalyvavo perkeliant bendrovės veiklą, nebalsavo už sprendimus mokėti premijas įmonės darbuotojams (el. bylos t. 7, b. l. 14), priešingai, juos ginčijo, todėl neatsako už įmonei ir jos kreditoriams padarytą žalą.

19. V. V. ir V. Č. derino veiksmus ir jau iš anksto žinojo, kokie sprendimai bus priimti akcininkų susirinkime 2012 m. rugsėjo 6 d., t. y. kad V. V. bus atleistas iš direktoriaus pareigų, ir tai sudarė pagrindą imtis veiksmų ir perkelti UAB „Refila grupė“ veiklą į naujai steigiamą įmonę UAB „Fiksera“. Bendrovės akcininkų V. V. ir V. Č. iniciatyva dėl tarpusavio ginčų nutraukta įmonės veikla, todėl išaugo skolos, bendrovė neteko savo turto. Nustatęs, kad atsakovų veiksmai buvo nesąžiningi kreditoriaus atžvilgiu, teismas neturi pareigos konstatuoti atsakovų sudarytų sandorių neteisėtumo, nes CK 2.50 straipsnio 3 dalies prasme pakanka juridinio asmens dalyvio veiksmų nesąžiningumo, t. y. pakanka konstatuoti, kad sandoris nesąžiningas, neanalizuojant sandorio teisėtumo klausimo.

20. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartyje iškelti UAB „Refila grupė“ bankroto byla konstatuota, kad dar 2011 metais įmonė faktiškai buvo nemoki, nes ji turėjo 124 611 Lt vertės turto, tuo tarpu trumpalaikių įsipareigojimų – už 95 583 Lt. Nors įmonės finansinė būklė buvo prasta, įmonės vadovas ir akcininkų dauguma priėmė sprendimus, kuriais buvo didinamos įmonės sąnaudos ir mažinamos galimybės atsiskaityti su kreditoriais: nuolat augo vadovui išmokamas atlyginimas, buvo skiriamos didelės premijos įmonės vadovams ir darbuotojams. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. balandžio 3 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 2A-418/2014 pripažino priedų mokėjimą teisėtu bei vykdytu su akcininkų žinia ir pritarimu, tačiau tai nepašalina akcininkų atsakomybės už tai, kad atlyginimų darbuotojams mokėjimo tvarka įmonėje turėjo atitikti įmonės finansines galimybes ir nevesti link bankroto. Bylos duomenys patvirtina, kad 2012 m. rugsėjo 6 d., kai realiai buvo nutraukta UAB „Refila grupė“ veikla, įmonė faktiškai jau buvo nemoki. Tą rodo turto ir įsipareigojimų santykis bankroto bylos iškėlimo metu (2013 m. kovo 15 d.), kuris negalėjo iš esmės pasikeisti per trumpą laiką, įmonei nevykdant veiklos (įmonė nutraukė veiklą 2012 m. rugsėjo 6 d., o 2012 m. lapkričio 21 d. teisme jau buvo gautas kreditorės UAB „Citora“ prašymas iškelti įmonei bankroto bylą). Nepaisant to, prieš veiklos nutraukimą 2012 metų vasario–liepos mėnesiais ir rugsėjį darbuotojams nuolat buvo mokami priedai. Tai finansinių sunkumų turinčią, faktiškai nemokią įmonę, kuri 2012 m. rugpjūčio 29 d. buvo įsiskolinusi Valstybinei mokesčių inspekcijai 31 353 Lt, laiku neatsiskaitydavo ir su darbuotojais, vedė link nemokumo. Kadangi atlyginimų formavimo per priedus politika įmonėje buvo taikoma akcininkų sprendimu, akcininkai atsakingi už tokiu būdu galimą įmonės nemokumo didinimą.

21. CK 2.50 straipsnio 3 dalis nustato, kada pagal juridinio asmens prievoles gali atsakyti juridinio asmens dalyviai. CK 1.5 straipsnio 1 dalis įtvirtina civilinių teisinių santykių subjektų pareigą elgtis teisingai, protingai ir sąžiningai, taigi ir juridinio asmens dalyviai privalo elgtis laikydamiesi nurodytų principų. Pareigos elgtis sąžiningai nevykdymas reiškia asmens kaltus veiksmus, sukeliančius civilinę atsakomybę (CK 6.248 straipsnio 3 dalis). Būtent juridinio asmens dalyviui pagal CK 2.50 straipsnio

3 dalį atsakomybę atsiranda dėl jo nesąžiningų veiksmų. Ši norma nustato papildomą atsakomybę juridinio asmens dalyviams, kad jie negalėtų piktnaudžiauti galimybe išvengti turtinės atsakomybės, prisidengdami ribota turtine atsakomybe, tais atvejais, kai jų veiksmai lemia tai, kad juridinis asmuo negali visiškai įvykdyti prievolės kreditoriui ir jos siekia išvengti nesąžiningais veiksmais. Nesąžiningų veiksmų konstatavimas ir reiškia juridinio asmens dalyvio kaltę.

22. Atsakovai UAB „Refila“ akcininkai V. Č. ir V. V., atstovaujamas įgaliotinio R. J., pažeidė jiems teisės aktų ir bendrovės dokumentuose nustatytas (kartu ir fiduciarines) pareigas, tai bendrovės valdymo organai turi atlyginti bendrovei padarytą žalą, kurią sudaro nepatenkinti kreditorių reikalavimai ar jų dalis. Atsakovų V. Č. ir V. V. veiksmai yra bendri, todėl atsakomybę taip pat laikytina solidaria (CK 6.6 straipsnio 3 dalis).

23. Žala reiškiant reikalavimą dėl bankroto bylos neinicijavimo laiku laikoma ne bendra kreditorių patvirtintų reikalavimų suma, o kreditorių nepatenkintų reikalavimų suma, kuri susidarė dėl nesikreipimo laiku į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Atsižvelgiant į tai, sprendžiant klausimą dėl priteistinos iš atsakovų žalos dydžio, reikėtų nustatyti: 1) nuo kada atsirado atsakovų pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, 2) kada G. S. faktiškai kreipėsi dėl bankroto bylos iškėlimo, ir 3) apskaičiuoti, kokių dydžių per nurodytą laikotarpį išaugo įmonės skolų dydis, ir 4) kokia skolos dalis padidėjo būtent dėl to, kad atsakovai pavėluotai kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo.

24. Iš administratoriaus pateikto 2015 m. vasario 23 d. įmonės kreditorių sąrašo (2015 m. kovo 24 d. ieškinio priedas) matyti, kad beveik visi teismo patvirtinti kreditorių reikalavimai atsirado V. V. vadovavimo įmonei laikotarpiu, t. y. iki 2012 m. rugsėjo 6 d. G. S. vadovavimo laikotarpiu, t. y. po 2012 m. rugsėjo 6 d., padidėjo tik Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – VSDFV) ir Turto banko reikalavimai, taip pat kai kurių įmonės darbuotojų (R. J., D. O., G. S. ir R. S.) reikalavimai, susiję su darbo užmokesčiu. Teismo patvirtintas VSDFV reikalavimas sudaro 19 202 Lt, jo dalis – 18 736,57 Lt – atsirado iki 2012 m. rugsėjo 6 d. Iš VSDFV pateiktos detalios ataskaitos matyti, kad G. S. vadovavimo įmonei laikotarpiu (nuo 2012 m. rugsėjo 17 d. iki 2012 m. spalio 2 d.) VSDFV buvo sumokėta 17 811,48 Lt. Iš administratorės parengtos 2015 m. balandžio 29 d. pažymos matyti, kad teismo patvirtintas Turto banko reikalavimas sudaro 58 029,74 Lt, tačiau iš jo tik 14 060 Lt suma atsirado po 2012 m. rugsėjo 6 d.

25. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2017 m. kovo 30 d. nutartimi, išnagrinėjusi ieškovės BUAB „Refila grupė“, atsakovo V. Č. ir atsakovo V. V. apeliacinius skundus, nutarė Vilniaus apygardos teismo 2016 m. birželio 27 d. sprendimą pakeisti iš dalies – priteisti ieškovei BUAB „Refila grupė“ solidariai iš atsakovų V. V., V. Č., R. Ū., G. S. 51 892,28 Eur ir 5 proc. procesines palūkanas, skaičiuojamas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme (2015 m. birželio 9 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

26. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstami šie įmonės vadovo ir jos akcininkų atsakomybės pagrindai: a) vadovo atsakomybė įmonei CK 2.87 straipsnio 7 dalies pagrindu už įstatymuose nustatytų pareigų pažeidimą ir vadovo atsakomybė bankrutuojančiai įmonei (kreditoriams) ĮBĮ 8 straipsnio 4 dalies pagrindu; b) akcininkų atsakomybė CK 2.50 straipsnio 3 dalies pagrindu už įmonės privedimą prie nemokumo ir akcininkų atsakomybė ĮBĮ 8 straipsnio 4 dalies pagrindu (2008 m. gegužės 22 d. įstatymo Nr. X-1557 redakcija, galiojusi iki 2016 m. sausio 1 d.) už bankroto bylos neinicijavimą laiku; c) vadovo ir akcininkų atsakomybė CK 6.263 straipsnio pagrindu kreditoriui tuo atveju, jeigu šie subjektai padarė tiesioginę žalą konkrečiam kreditoriui, o ne išvestinę žalą kreditoriams kaip interesų grupei dėl netinkamo valdymo ar dėl to, kad laiku neiškėlė bankroto bylos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321/2014; 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014).

27. Kai tas pats asmuo yra ir vadovas, ir dalyvis arba tik dalyvis ir atliko dalyviui būdingus, bet neteisėtus kaltus žalos sukėlusius veiksmus, jo atsakomybė turi būti nustatoma kaip dalyvio civilinė atsakomybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012). Akcininkui, kuris yra kartu ir bendrovės vadovas (arba *de facto* (faktiškai, iš tikrųjų) vadovas) ir atliko neteisėtus veiksmus, priskirtus vadovo kompetencijai, atsakomybė taikytina pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalį; jei akcininkai nevykdė valdymo funkcijos, tačiau pažeidė bendrąją sąžiningumo pareigą, piktnaudžiavo ribota atsakomybe, ir šie veiksmai nepriskirtini valdymo organo kompetencijai, atsakomybė akcininkui taikytina pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį, nustatčius visas civilinės atsakomybės sąlygas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014).

28. CK 2.50 straipsnio 3 dalyje nustatytai juridinio asmens dalyvio atsakomybei reikalinga šių sąlygų visuma: nesąžiningi, civilinės atsakomybės požiūriu – neteisėti ir kalti (CK 6.246 straipsnio 1 dalis, 6.248 straipsnio 3 dalis) juridinio asmens dalyvio veiksmai; juridinio asmens negalėjimas įvykdyti prievolės; priežastinis ryšys tarp nesąžiningų veiksmų ir juridinio asmens negalėjimo vykdyti prievolės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-124/2004). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra pabrėžęs, kad ne kiekvienas akcininko nesąžiningas veiksmas užtraukia jam atsakomybę pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį, nes, taikant civilinę atsakomybę juridinio asmens dalyviui, būtina nustatyti priežastinį ryšį tarp nesąžiningų jo veiksmų ir juridinio asmens negalėjimo įvykdyti prievolės, t. y. kreditoriaus reikalavimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-261/2014).

29. Teismas konstatavo, kad dėl akcininkų V. Č. (iš anksto žinojo, kokie sprendimai bus priimami 2012 m. rugsėjo 6 d. akcininkų susirinkime, ir balsavo už V. V. atleidimą iš darbo) ir R. Ū. veiksmų (žinojo, kad V. V. atleidimas paralyžiuos įmonės veiklą, tačiau vis tiek už jį balsavo) ir atsiradusių padarinių (UAB „Refila grupė“ veiklos nutraukimo) yra priežastinis ryšys. Taigi, nėra teisėtų pagrindų atleisti akcininkus V. Č. bei R. Ū. nuo civilinės atsakomybės, susijusios su akcininkų susirinkimo priimtu sprendimu atleisti V. V. iš vadovo pareigų.

30. 2009 m. spalio 11 d. akcininkų sprendimu nustatytas UAB „Refila grupė“ vadovo V. V. darbo užmokestis sudarė 800 Lt, o likusią atlyginimo dalį sudarė jam mokami priedai. Priedai iki pat įmonės veiklos nutraukimo buvo mokami ir darbuotojams. Kadangi atlyginimų formavimo per priedus politika įmonėje buvo taikoma akcininkų sprendimu, akcininkai negali būti atleidžiami nuo civilinės atsakomybės už tokiu būdu galimą įmonės nemokumo didinimą (CK 2.50 straipsnio 3 dalis). Visi įmonės akcininkai – V. V., V. Č. ir R. Ū., kuri nuo 2009 m. birželio 1 d. iki 2010 m. balandžio 16 d. ėjo UAB „Refila grupė“ Vilniaus padalinio vadovo pareigas, žinojo apie 2009–2012 metais nuolat mokamus darbuotojams (tarp jų ir įmonės ir (ar) jos padalinių (administracijos) vadovams) priedus prie atlyginimo ir premijas. Akcininkai sprendimus, susijusius su premijų įmonės vadovui mokėjimu, priiminėjo dar iki 2012 m. kovo 29 d., nors jau 2011 m. UAB „Refila grupė“ finansinė padėtis buvo bloga ir apie tai įmonės akcininkams buvo žinoma (ši prejudicinė aplinkybė konstatuota Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartyje).

31. Byloje nustatytos akcininkų V. V., V. Č. ir R. Ū. civilinės atsakomybės sąlygos: jie savo veiksmais, susijusiais su priedų išmokėjimu, pažeidė CK 2.50 straipsnio 3 dalį, dėl šių veiksmų ir atsiradusios įmonei žalos (padidintos įmonės sąnaudos ir sumažintos galimybės atsiskaityti su kreditoriais) yra priežastinis ryšys.

32. Dėl vadovo V. V. atsakomybės, susijusios su įmonės veiklos perkėlimu į naujai įsteigtą įmonę, – Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje nustatė prejudicinį faktą, jog po atleidimo iš įmonės vadovo pareigų V. V. ėmėsi veiksmų UAB „Refila grupė“ veiklai į naujai įsteigtą

UAB „Fiksera“ perkelti. V. V. savo atliktais nesąžiningais veiksmais, susijusiais su vadinamosios fenikso schemos įgyvendinimu, perkeliant įmonės aktyvus į naujai įsteigtą kitą įmonę, pažeidė CK 2.87 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas juridinių asmenų organų fiduciarines pareigas, tarp šių veiksmų ir atsiradusios įmonei žalos (nemokumo ir negalėjimo įvykdyti prievolių) yra priežastinis ryšys.

33. *Dėl vadovo V. V. atsakomybės, susijusios su netinkamu įmonės buhalterinės apskaitos tvarkymu*, – vadovą ir jo įmonę sieja fiduciariniai santykiai, todėl nuo pat tapimo įmonės vadovu momento jis turi elgtis rūpestingai. Įmonės administracijos vadovas privalo pagal pareigas (lot. *ex officio*) veikti išimtinai įmonės interesais; administracijos vadovui keliama lojalumo pareiga (anglų k. *duty of loyalty*); įmonės vadovas atstovauja bendrovei, atsako už įmonės kasdienės veiklos organizavimą; jis turi veikti rūpestingai, sąžiningai, atidžiai, kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus; ar įmonės administracijos vadovas konkrečiu atveju tinkamai vykdė savo pareigas, nustatoma pagal tam tikrus objektyvius elgesio standartus – rūpestingo, apdairaus, protingo vadovo elgesio matą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-177/2011).

34. Pagal Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo (toliau – BAI) 4 straipsnį ūkio subjektai apskaitą tvarko taip, kad apskaitos informacija būtų: 1) tinkama, objektyvi ir palyginama; 2) pateikiama laiku; 3) išsami ir naudinga vidaus ir išorės informacijos vartotojams, o pagal šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalį į apskaitą privaloma įtraukti visas ūkines operacijas ir ūkinius įvykius, susijusius su turto, nuosavo kapitalo, įsipareigojimų dydžio arba struktūros pakeitimu. Taigi, tinkamas buhalterinės apskaitos vedimas nustatytas įstatymuose ir atsakovas, kaip įmonės vadovas, atsako už tinkamą buhalterijos tvarkymą.

35. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje nustatė, jog įmonės vadovas ir akcininkas V. V. netinkamai vykdė įmonės vadovui įstatymuose ir steigimo dokumentuose nustatytas pareigas, susijusias su vadovavimu įmonės ūkinei komercinei veiklai ir su finansinės atskaitomybės tvarkymu. Atleistas iš direktoriaus pareigų V. V. viso įmonės turto ir visų dokumentų, įskaitant finansinės atskaitomybės dokumentus už 2012 m., naujam vadovui nedelsdamas neperdavė, iš darbo atleido įmonės buhalterę. Taip jis pažeidė jam teisės aktų ir bendrovės dokumentuose nustatytas (kartu ir fiduciarines) pareigas, o tai reiškia, kad susidarė sąlygos žalai, lygiai nepatenkintų kreditorių reikalavimų daliai, atsirasti.

36. *Dėl vadovo ir akcininko V. V., vadovės G. S. ir akcininkų R. Ū. ir V. Č. pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo pažeidimo* – pagal ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalį (2002 m. lapkričio 19 d. įstatymo Nr. IX-1200 redakcija, galiojusi nuo 2003 m. sausio 1 d. iki 2016 m. sausio 1 d.), jeigu įmonė negali ir (arba) negalės atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir šis (šie) nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo arba yra sąlyga, nurodyta šio įstatymo 4 straipsnio 4 punkte, įmonės vadovas, savininkas (savininkai) privalo pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo.

37. V. V., žinodamas, kad įmonė nuo 2011 m. turi besitęsiančių finansinių sunkumų, t. y. nepajėgia padengti skolų biudžetui ir darbuotojams, privalėjo įvykdyti įstatymu jam nustatytą pareigą ir inicijuoti UAB „Refila grupė“ bankroto bylą, kad užkirstų kelią skolų augimui (ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalis). Šią pareigą jis galėjo įvykdyti ir prieš atleidžiamas iš UAB „Refila grupė“ direktoriaus pareigų.

38. Teisėjų kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo vertinimu, kad G. S. nebuvo žinoma tikroji įmonės finansinė padėtis ir ji negalėjo vykdyti savo, kaip bendrovės vadovės, pareigų. Pažymėtina, kad G. S. nuo 2009 m. birželio 1 d. iki 2010 m. balandžio 27 d. dirbo UAB „Refila grupė“ vyr. buhalterė, taip pat ji susijusi artimais giminystės ryšiais su akcininke R. Ū. (buvusi S.) ir, kaip ne kartą minėta, įmonė sužlugo dėl akcininkų ir vadovų bei su jais susijusių asmenų, tarp jų ir

G. S., konfliktų. G. S., žinodama, kad įmonė realiai jokios veiklos nevykdo ir jokių pajamų negauna, toliau vykdė įsipareigojimus kreditoriams iš uždirtbtų iki 2012 m. rugsėjo 6 d. įmonės pajamų, tačiau į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo nesikreipė.

39.G. S. viešai apie UAB „Refila grupė“ negalėjimą vykdyti įsipareigojimų Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje paskelbė tik 2012 m. lapkričio 23 d. Kasacinis teismas yra konstatavęs, kad administracijos vadovas privalo nedelsdamas veikti, jei finansinė padėtis pasikeičia taip, kad kyla įmonės nemokumo grėsmė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-344/2014). Teisėjų kolegija, šios bylos aplinkybių kontekste aiškindama ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalį, sprendė, jog įmonės vadovė G. S., esant įmonės nemokumo faktui 2012 m. rugsėjo 6 d., privalėjo nedelsdama pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo.

40.*Dėl vadovės G. S. atsakomybės už veiksmų, susijusių su įmonės veiklos tęsimu, nesiėmimą* – po V. V. atleidimo iš darbo įmonės vadovės G. S. priemonės (akcininkų susirinkimų šaukimas), kurių ji ėmėsi, nebuvo pakankamos veikiančiai įmonei išsaugoti, o akcininkai nepriėmė sprendimų gelbėti įmonę.

41.*Dėl vadovės G. S. atsakomybės, susijusios su turto neperdavimu*, – V. V. nepateikė įrodymų, patvirtinančių, kad turto dalį (medžiagas, skirtas spausdintuvams pildyti), kuri priklausė UAB „Refila grupė“, inventorizavo ir (ar) faktiškai perdavė naujai vadovei G. S., todėl nepriteistina iš atsakovės G. S. 12 560,10 Eur žalos atlyginimo už tai, kad ji nesiėmė jokių priemonių įmonės turtui išsaugoti ir tinkamai perduoti bankroto administratorei. Paskutinė ieškovės vadovė G. S., kuriai buvęs įmonės vadovas neperdavė turto, negalėjo bankroto administratorei šio turto perduoti, todėl ji ėmėsi aktyvių veiksmų dėl įmonės materialaus turto perdavimo.

42.*Dėl vadovės G. S. ir akcininkės R. Ū. veiksmų, susijusių su R. S. įdarbinimu*, – Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje konstatavo, kad įmonės vadovės G. S. ir akcininkės R. Ū. veiksmai taip pat prisidėjo prie įmonės veiklos nutraukimo ir nemokumo didinimo, nes, atleidus darbuotojus ir įmonei veiklos jau nevykdant, į UAB „Refila grupė“ buvo priimtas G. S. sutuoktinis R. S. dirbti direktoriaus padėjėju. BUAB „Refila grupė“ lentelės (suvestinės) duomenimis, iki V. V. atleidimo iš darbo ieškovė turėjo 33 383,45 Eur skolų kreditoriams, o bankroto bylos iškėlimo dieną skolos išaugo iki 41 673,06 Eur.

43.Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai atsakoves G. S. bei R. Ū. atleido nuo civilinės atsakomybės taikymo, nes byloje įrodytas glaudžiais giminystės ryšiais susijusių atsakovių (vadovės ir akcininkės) bendras tyčinis veikimas, kreditorių interesų sąskaita įdarbinant giminystės ryšiais susijusį asmenį UAB „Refila grupė“, kai ši jau buvo nutraukusi savo veiklą. Kadangi žala ieškovei padaryta bendrais atsakovių veiksmais, tai sudaro prielaidas taikyti solidariąją atsakomybę G. S. ir R. Ū. (CK 6.6 straipsnio 3 dalis). Teisėjų kolegija, individualizavusi vadovų ir akcininkų civilinės atsakomybės sąlygas, konstatavo, jog žala UAB „Refila grupė“ buvo padaryta iš esmės bendrais visų akcininkų bei vadovų veiksmais. Dėl bendrų visų akcininkų bei vadovų veiksmų įmonė patyrė žalą, lygią kreditorių BUAB „Refila grupė“ bankroto byloje patvirtintiems finansiniams reikalavimams (51 892,28 Eur).

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į kasacinius skundus teisiniai argumentai

44.Kasaciniu skundu atsakovas V. Č. prašo pakeisti Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 30 d. nutarties ir Vilniaus apygardos teismo 2016 m. birželio 27 d. sprendimo dalį ir ieškinį jam atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sprendė, kad V. Č. atsakingas už neteisėtus veiksmus: akcininkų sprendimą dėl V. V. atleidimo iš vadovo pareigų, sprendimą dėl premijų mokėjimo, pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo pažeidimą.

2. *Dėl akcininkų sprendimo, susijusio su V. V. atleidimu*, – akcininkai, supratę, kad akcininkas ir ilgametis įmonės vadovas V. V. veikia ne įmonės, o savo interesais, nusprendė sušaukti neeilinį akcininkų susirinkimą; jame buvo svarstomas klausimas dėl V. V. atleidimo ir naujo vadovo paskyrimo. Įmonės akcininkams praradus pasitikėjimą įmonės vadovu, nutarta spręsti klausimą dėl jo atleidimo. Tačiau toks akcininkų sprendimas pakeisti įmonės vadovą jokia būdu negali būti laikomas neteisėtu ar nesąžiningu. Įmonė nebuvo palikta be vadovo, įmonės vadove buvo paskirta G. S., kuri ilgą laiką prieš tai dirbo įmonės buhalterė, jai buvo žinoma įmonės veiklos rūšis, darbo specifika. Vadovo pakeitimas iš esmės neturėjo įtakos įmonės nemokumui, sunkiai finansinei padėčiai, žalos įmonei atsiradimui. Įmonės veiklos nutraukimą lėmė ne naujo vadovo išrinkimas, o tai, kad naujai išrinkta vadovė neužtikrino įmonės veiklos tęstinumo, buvęs vadovas V. V. neperdavė naujai išrinktai vadovei viso įmonės turto, dokumentų, ėmėsi veiksmų perkeliant įmonės veiklą į kitą, naujai įsteigtą UAB „Fiksera“, t. y. dėl neteisėtų, nesąžiningų V. V. veiksmų.

3. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo teismų praktikos, nes, taikant bendrąsias juridinio asmens dalyvio arba vadovo civilinės atsakomybės sąlygas, iš tiesų turi būti įrodyta, kuriais konkrečiai neteisėtais veiksmais ir kokio dydžio žala buvo padaryta, bei nustatytas neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos priežastinis ryšys (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 28 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-604/2006). Nagrinėjamu atveju, manytina, priežastinis ryšys yra dėl žalos (kreditorių nepatenkintų reikalavimų) ir buvusių vadovų (o ne akcininkų) neteisėtų veiksmų.

4. *Dėl akcininkų V. Č., V. V. bei R. Ū. atsakomybės, susijusios su akcininkų susirinkimo priimtais sprendimais dėl premijų mokėjimo*, – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad pagal CK 2.82 straipsnio 2 dalies nuostatas juridinio asmens dalyvių susirinkimas laikomas įmonės organu, tačiau šio straipsnio prasme nelaikomas įmonės valdymo organu. Akcininko teisės apibūdinamos kaip valdymas nuosavybės teise, taip atskiriant nuo bendrovės valdymo organų veiklos – įmonės reikalų tvarkymo. Atsižvelgiant į tai, atsakomybė už klaidingą verslo sprendimą ar netinkamą įmonės veiklos organizavimą akcininkų susirinkimui netaikoma.

5. Pagal ABĮ 37 straipsnio 8 dalį įmonės vadovas yra atsakingas už darbuotojų skatinimą (premijų skyrimą), todėl už sprendimus darbuotojams mokėti premijas (kai įmonė turi finansinių sunkumų) atsakingas būtent direktorius, o ne akcininkai. Pažymėtina ir tai, kad 2012 m. kovo 29 d. akcininkų sprendimas dėl premijų įmonės vadovui galiojo vos kelis mėnesius ir buvo panaikintas 2012 m. rugsėjo 6 d. visuotinio akcininkų susirinkimo metu. Juridinio asmens dalyvio interesai ne visada privalo sutapti su paties juridinio asmens interesais, todėl, vertinant juridinio asmens dalyvio veiksmus, netaikomas CK 2.87 straipsnis, t. y. dalyvis neturi fiduciarinių pareigų bendrovei. Vadovas, priešingai, yra bendrovės valdymo organas ir yra saistomas pareigų, reglamentuotų Lietuvos Respublikos darbo kodekso, CK, ABĮ ir kitų įstatymų bei įgyvendinamųjų teisės aktų nuostatų, bendrovės įstatų, pareiginių nuostatų, todėl privalo derinti visų juridinio asmens interesų grupių (akcininkų, darbuotojų, o kai įmonei kyla nemokumo pavojus – ir kreditorių) interesus ir ši jo pareiga neperduodama (CK 2.87 straipsnis, ABĮ 19 straipsnio 6 dalis, 20 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į tai, įmonės akcininkai negali būti atsakingi už premijų darbuotojams mokėjimą.

6. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartyje konstatuota tik tai, kad įmonė yra nemoki ir jai keltina bankroto byla. Minėtoje teismo nutartyje nėra konstatuota, kad įmonės akcininkams buvo žinoma apie prastą įmonės padėtį. Šiuo atveju akcininkai nežinojo realios įmonės finansinės padėties,

įmonė vykdė veiklą, turėjo klientų ir darbuotojų. 2014 m. lapkričio 11 d. teismo nutartyje bei skundžiamoje nutartyje nurodyti neteisėti buvusio įmonės vadovo veiksmai, susiję su netinkamu įmonės buhalterinės apskaitos tvarkymu, turto neišsaugojimu. Visa tai patvirtina, kad, net ir laikantis pozicijos, jog įmonės akcininkai yra atsakingi už vadovui (V. V.) išmokėtas premijas, premijų mokėjimas vadovui savaime nereiškia akcininkų nesąžiningų ir neteisėtų veiksmų. Akcininkui V. Č. nebuvo žinoma, kad įmonės finansinė būklė yra sunki, įmonė vykdė veiklą, akcininkai nebuvo gavę jokių pretenzijų iš darbuotojų ar kitų kreditorių dėl vėlavimo atsiskaityti.

7. Akcininkas V. Č. neatliko jokių neteisėtų, nesąžiningų veiksmų, susijusių su premijomis darbuotojams ar vadovui, todėl teismas, nenustatęs nesąžiningų ir neteisėtų V. Č. veiksmų, nepagrįstai taikė civilinę atsakomybę. Skundžiamoje nutartyje teismas neatribojo akcininkų ir vadovo atliekamų veiksmų, kompetencijos priimti tam tikrus sprendimus, kas lėmė neteisingos ir nepagrįstos nutarties priėmimą, civilinės atsakomybės taikymą įmonės akcininkams už įmonės vadovo priimtus sprendimus, kurie yra vadovo kompetencija. Apeliacinės instancijos teismas, nustatęs konkrečius veiksmus, kurie padarė žalą, turėjo nustatyti ir žalos dydį. Nagrinėjamu atveju, žalą kildinant iš akcininkų sprendimų, susijusių su premijų mokėjimu vadovui, galima nustatyti (apskaičiuoti) konkretų žalos dydį, tačiau nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas to nepadarė, tiesiog taikė solidariąją atsakomybę.

8. *Dėl vadovo ir akcininko V. V., vadovės G. S. ir akcininkų R. Ū. bei V. Č. pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo pažeidimo* – pareiga sužinoti apie nemokumą vadovui ir akcininkams atsiranda skirtingais momentais, nes vadovas turi įstatyme nustatytas pareigas organizuoti bendrovės turto apskaitą, stebėti bendrovės finansinę padėtį (BAĮ 4 straipsnis, 14 straipsnio 2 dalis, 21 straipsnis, ABĮ 37 straipsnio 12 dalies 2 punktą) ir, jei bendrovė turi mokumo sunkumų, privalo atitinkamai veikti. Tokių pareigų akcininkai neturi. Pareiga laiku inicijuoti bankroto bylą visų pirma kyla vadovui, o ne akcininkui, nes vadovas yra tas asmuo, kuris geriausiai žino (privalo žinoti) įmonės finansinę būklę, jos galimybę vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus suėjus jų vykdymo terminui, todėl privalo nedelsdamas veikti, jei finansinė padėtis pasikeičia taip, kad kyla įmonės nemokumo grėsmė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321/2014).

9. Byloje turi būti nustatyta, kada vadovas ir kada akcininkai sužinojo (turėjo sužinoti) apie įmonės nemokumo faktą, ir tik tokį momentą nustačius galima spręsti, kurie atsakovai ir kada pažeidė pareigą kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo. Jei bus nustatyta, kad įmonės vadovas sužinojo apie nemokumą anksčiau už akcininką, tokiu atveju akcininko atsakomybė galima už trumpesnę laikotarpį nei vadovo. Šis neteisėtų veiksmų atlikimo (neveikimo) momentas laikytinas atskaitos tašku, nuo kurio turėtų būti pradėti skaičiuoti ieškovei padaryti nuostoliai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-611/2016).

10. Nenustačius, kad akcininkas faktiškai žinojo apie įmonės nemokumą, nėra pagrindo nustatyti neteisėtus veiksmus nevykdant pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89-378/2017). Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas net neanalizavo, kada akcininkui V. Č. tapo žinoma apie sunkią įmonės būklę bei būtinybę iškelti bankroto bylą. Akcininkui V. Č. nebuvo žinoma tikroji įmonės finansinė padėtis, V. Č. žiniomis, įmonė vykdė veiklą, plėtėsi, atsiskaitinėjo su kreditoriais, laiku mokėjo darbo užmokestį ir pan. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje konstatuotas prejudicinis faktas, kad V. Č. nebuvo aktyvus akcininkas, įmonės veikloje nedalyvavo.

11. Vertinant padarytos žalos dydį ir priežastinį ryšį turi būti vertinama vadovo vadovavimo laikotarpiu bendra įmonės skolų apimtis, išaugusi dėl bankroto bylos neinicijavimo laiku, todėl žala

galėtų būti laikomas bendras išaugęs įmonės skolos dydis jo vadovavimo įmonei laikotarpiu, nustačius ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalyje nurodytas sąlygas, o ne visa kreditorių finansinių reikalavimų suma, nutartimi patvirtinta iškelus įmonei bankroto bylą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-344/2014).

12. *Dėl neteisėtų V. V. ir G. S. veiksmų* – Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje nurodė, kad esminė bankroto priežastis buvo V. V. veiksmai, susiję su veiklos perkėlimu į naujai įsteigtą įmonę UAB „Fiksera“. Atsakovo V. Č. įsitikinimu, įmonės bankrotą lėmė neteisėti buvusio vadovo V. V. veiksmai ir tai, kad naujai išrinktas vadovas nesiėmė pakankamų priemonių įmonės veiklos tęstinumui užtikrinti. Be to, V. V., būdamas įmonės vadovas, netinkamai tvarkė įmonės buhalterinę veiklą, laiku neperdavė naujai išrinktai vadovei visų įmonės dokumentų, turto, o tai taip pat turėjo įtakos įmonės veiklos nutrūkimui.

13. *Dėl žalos dydžio ir solidariosios atsakomybės* – apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sprendė, kad visą įmonei padarytą žalą turi atlyginti visi akcininkai ir buvę vadovaisolidariai. Paprastai solidarioji atsakomybė deliktiniuose santykiuose taikoma, kai: 1) asmenis sieja bendri veiksmai dėl padarinių; 2) sieja bendri veiksmai neteisėtų veiksmų atžvilgiu; 3) sieja bendra kaltė; 4) kai padaro žalos ir neįmanoma nustatyti, kiek vienas ar kitas prisidėjo prie tos žalos atsiradimo; 5) kai pareiga atlyginti žalą atsiranda skirtingu pagrindu; 6) kai žalą padaro asmuo, o kitas asmuo yra atsakingas už šio asmens veiksmus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-59/2008).

14. Apeliacinės instancijos teismas nustatė konkrečius galimai nesąžiningus buvusių įmonės akcininkų ir vadovų veiksmus, tačiau nenustatė konkrečiais veiksmais padarytos žalos dydžio. Teismo nustatyti V. Č. veiksmai nepadarė jokios realios žalos ir neturėjo įtakos įmonės negalėjimui atsiskaityti su kreditoriais. Skundžiamoje nutartyje teismas konstatavo, kad V. V. yra atsakingas už tai, kad iškelus bankroto bylą naujai išrinkta vadovė bankroto administratorė neperdavė viso įmonės turto ir už 12 650,10 Eur turto neperdavimą yra atsakingas V. V. Atsižvelgiant į tai, žala, atsiradusi dėl turto neperdavimo, turėjo būti išskaičiuota iš žalos, galimai padarytos akcininkų ir vadovų neteisėtais veiksmais. Be to, apeliacinės instancijos teismas žala pripažino visą likusį nepatenkintą kreditorių reikalavimų dydį, neatsižvelgdamas į kreditorių reikalavimų kilmę. Kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad žala nepripažįstamos bendrovės mokestinės prievolės, nes jos yra būtinosios veiklos išlaidos, atsirandančios nepaisant vadovo veiksmų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-30-313/2017). Taigi, atsižvelgiant į tai, manytina, kad apeliacinės instancijos teismas akcininkų padaryta žala nepagrįstai pripažino ir mokestines prievoles valstybei.

45. Atsakovės G. S. ir R. Ū. kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 30 d. nutartį ir palikti galioti Vilniaus apygardos teismo 2016 m. birželio 27 d. sprendimą arba pakeisti Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 30 d. nutartį, atmetant ieškinį G. S. ir R. Ū. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. *Dėl solidariosios atsakomybės taikymo visiems atsakovams ir priteistos žalos dydžio* – Lietuvos apeliacinis teismas, 2014 m. lapkričio 11 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 2-1991/2014 pripažinęs UAB „Refila grupė“ bankrotą tyčiniu, tik bendrai pasisakė, kad įmonės bankrotą lėmė įmonės akcininkų ir vadovų tarpusavio konfliktai bei sprendimai, privedę prie įmonės veiklos nutraukimo, tačiau nenagrinėjo ir nedetalizavo, kurio konkrečiai asmens neteisėtais ir kaltais veiksmais ir kokio dydžio žala buvo padaryta įmonei. Ieškovės bankroto administratorė iš visų atsakovų reikalavo atlyginti visą teismo patvirtintų UAB „Refila grupė“ kreditorių reikalavimų sumą – 51 592,28 Eur – solidariai, net nenurodydama (CPK 135 straipsnio 1 dalies 2 punktą), kokiais konkrečiais ir kurio iš

atsakovų veiksmais, kokia konkreči žala buvo padaryta, ir nepateikdama jokių minėtas aplinkybes patvirtinančių įrodymų. Lietuvos apeliacinis teismas skundžiama nutartimi visą bendrovės žalą priteisė solidariai iš visų atsakovų, net nesiaiškindamas, kurio iš atsakovų konkrečiais veiksmais ir kokia konkreči žala ieškovei buvo padaryta, t. y. nenustatė kiekvieno iš atsakovų visų civilinės atsakomybės sąlygų (CK 6.246–6.249 straipsniai).

2. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje patvirtino, kad atsakovų įtaka žalos atsiradimui buvo skirtinga, nes labiausiai įmonė nukentėjo nuo V. V. neteisėtų veiksmų, perkeltiant ieškovės veiklą į naujai įsteigtą konkuruojančią UAB „Fiksera“ bei atliekant kitus veiksmus, užkertančius kelią tolesnei ieškovės veiklai (dokumentų ir turto neperdavimas, priegios prie klientų sistemos blokavimas, nuomos sutarčių nutraukimas, darbuotojų atleidimas ir kt.). Lietuvos apeliacinis teismas, pripažindamas visus bendrovės akcininkus ir vadovus vienodai atsakingais už bendrovei padarytą žalą, ne tik pažeidė CK 6.6, 6.246–6.249, 6.279 straipsniuose įtvirtintas teisės normas, nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos šių teisės normų aiškinimo ir taikymo praktikos, bet ir pažeidė prejudicinę galią šioje byloje turinčią Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartį.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad solidariosios atsakomybės taisyklė deliktinės atsakomybės kontekste taikoma tik tuo atveju, jei nėra protingo pagrindo priskirti jos atskiras dalis konkrečioms asmenims (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-429-313/2015). Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai taikė visiems bendrovės akcininkams ir vadovams solidariąją atsakomybę, nes šiuo atveju pats teismas nustatė skirtingus kiekvieno asmens neteisėtus veiksmus, tačiau dėl neaiškių priežasčių nevertino tais neteisėtais veiksmais padarytos žalos dydžio ir net nesiaiškino priežastinio ryšio. Bendrovės vadovo pareigas ėjo G. S. nuo 2012 m. rugsėjo 18 d. iki 2013 m. balandžio 11 d., o bendrovė tapo nemoki dar 2011 m. Tačiau teismas net nebandė atskirti skirtingais laikotarpiais bendrovei vadovavusių asmenų atsakomybės už žalą, padarytą bendrovei.

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje nurodoma, kad kai faktiškai nemokiai įmonei skirtingais laikotarpiais vadovavo skirtingi vadovai, kurie padarė žalos laiku neinicijavę bankroto bylos, tai ši žala nėra padaryta bendrais šių asmenų veiksmais, jie nelaikytini bendraskoliais, kiekvienas iš jų individualiai atsako už savo veiksmais padarytą žalą, jų atsakomybė turi būti atribota ir individualizuota, individualiai nustatant kiekvieno iš jų civilinės atsakomybės sąlygų visetą, dėl jos turi būti sprendžiama pagal faktines aplinkybes, žalos dydis dėl vėlavimo inicijuoti bankroto bylos iškėlimą turi būti skaičiuojamas kiekvieno iš jų vadovavimo laikotarpiui atskirai (ĮBĮ 8 straipsnio 4 dalis, CK 6.246–6.249 straipsniai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2014).

5. Bendrovės dalyvių ir jos valdymo organų atsakomybės už nesikreipimą laiku į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo dydis turėjo būti nustatomas, atsižvelgiant į bylos duomenis, kad V. V. neperdavė G. S. bendrovės turto ir dokumentų, ir į žalą, kurią bendrovei padarė V. V., kaip vadovas neįvykdydamas šios pareigos. Jeigu V. V. būtų perdavęs bendrovei 12 650,10 Eur vertės bendrovės turtą, šia suma būtų sumažėjusi bendra bendrovės skola kreditoriams ir dėl to žala dėl nesikreipimo laiku į teismą būtų sumažėjusi iki 39 242,18 Eur (51 892,28 Eur – 12 650,10 Eur).

6. Sprendžiant klausimą dėl kiekvieno iš atsakovų atsakomybės už žalą, padarytą nesikreipimu į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, dydžio būtina nustatyti: 1) nuo kada atsirado konkretaus atsakovo pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, 2) kada tas atsakovas faktiškai kreipėsi dėl bankroto bylos iškėlimo, 3) apskaičiuoti, kokių dydžių per nurodytą nesikreipimo laikotarpį iš viso padidėjo įmonės skolų dydis, ir 4) kokia skolos dalis padidėjo būtent dėl to, kad konkretus atsakovas

laiku nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Bendrovė G. S. vadovavimo metu jokios ūkinės komercinės veiklos nevykdė: nepirko ir nepardavė jokio turto, jokių sandorių nesudarė ir jokių įsipareigojimų neprisiėmė, jokių mokėjimų neatliko ir jokio atlyginimo už darbą negavo, nes bendrovės sąskaitos buvo areštuotos. Iš administratorės pateikto 2015 m. vasario 23 d. bendrovės kreditorių sąrašo (2015 m. kovo 24 d. ieškinio priedas) matyti, kad beveik visi teismo patvirtinti kreditorių reikalavimai atsirado V. V. vadovavimo bendrovei laikotarpiu.

7. G. S. ir R. S. priskaičiuoto darbo užmokesčio išlaidos negali būti pripažintos bendrovės patirta žala, nes G. S. ir R. S. faktiškai atliko jiems pavestas funkcijas, t. y. pinigai jiems buvo priskaičiuoti už realų darbą – veikimą įmonės ir jos kreditorių interesais, o jiems nustatytas atlyginimas nebuvo nepagrįstai didelis.

8. *Dėl R. Ū. atsakomybės, susijusios su akcininkų susirinkimo sprendimu atleisti V. V. iš vadovo pareigų*, – ji būtų atsakinga tik jei būtų įrodyti nesąžiningi (neteisėti) jos kaip bendrovės akcininkės veiksmai, lėmę bendrovės negalėjimą atsiskaityti su kreditoriais. Bendrovės akcininkų priimtas sprendimas atleisti V. V. iš bendrovės vadovo pareigų nebuvo nesąžiningas. R. Ū. pritarus dėl V. V. atšaukimo iš bendrovės vadovo pareigų, toks jos kaip bendrovės akcininkės veiksmas negali būti laikomas neteisėtu. Pažymėtina, kad V. V. iš bendrovės vadovo pareigų buvo atleistas, nes jis veikė prieš bendrovės interesus ir, pažeisdamas lojalumo ir kitas pareigas (CK 2.87 straipsnis), perkėlė visą bendrovės veiklą, darbuotojus ir klientus į kitą jo naujai įsteigtą UAB „Fiksera“ ir tokiu būdu privedė bendrovę prie bankroto. Apeliacinės instancijos teismas darė nepagrįstą išvadą, kad būtent R. Ū. balsavimas dėl V. V. atšaukimo iš bendrovės vadovo pareigų lėmė bendrovės veiklos nutraukimą.

9. *Dėl R. Ū., kaip bendrovės akcininkės, atsakomybės, susijusios su akcininkų susirinkimo priimtais sprendimais dėl premijų mokėjimo* – R. Ū. nedalyvavo perkeliant bendrovės veiklą, taip pat nebalsavo už sprendimus mokėti premijas bendrovės darbuotojams (el. bylos t. 7, b. l. 14), priešingai, juos ginčijo, todėl negali atsakyti už bendrovei ir jos kreditoriams padarytą žalą. Iš byloje esančio 2012 m. kovo 29 d. protokolo su priedais matyti, kad R. Ū. (tuo metu – R. S.), atstovaujama R. S., balsavo prieš sprendimus įteisinti bendrovės vadovui V. V. mokamus priedus prie darbo užmokesčio, tačiau, nepaisant to, minėti sprendimai buvo priimti V. V. ir V. Č. balsų dauguma. R. Ū. atsakomybę pašalina ir tai, kad ji Kauno miesto apylinkės teisme inicijavo civilinę bylą Nr. 2-9409-435/2012 dėl minėto akcininkų susirinkimo sprendimo panaikinimo, 2012 m. liepos 27 d. inicijavo sušaukti bendrovės visuotinį akcininkų susirinkimą, kurio darbotvarkėje buvo nurodyta atleisti V. V. iš einamų bendrovės vadovo pareigų ir pripažinti negaliojančiais 2012 m. kovo 29 d. sprendimus, kuriais buvo įteisinti V. V. mokami priedai prie darbo užmokesčio, o 2012 m. rugėžio 6 d. visuotiniame akcininkų susirinkime R. Ū. balsavo už minėtų neteisėtų sprendimų panaikinimą.

10. R. Ū. negali būti atsakinga už priedų (premių) mokėjimą bendrovės darbuotojams, nes už tai yra atsakingas tik įmonės vadovas. ABĮ 37 straipsnio 8 dalis nustato, kad bendrovės vadovas organizuoja kasdieninę bendrovės veiklą, priima į darbą ir atleidžia darbuotojus, sudaro ir nutraukia su jais darbo sutartis, skatina (skiria premijas) juos ir skiria nuobaudas. Be to, apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje nenustatė premijų mokėjimo veiksmais padarytos žalos dydžio, t. y. priežastinio ryšio, iš kurio būtų galima spręsti, kad būtent priedų (premių) mokėjimas darbuotojams prie atlyginimų sukėlė teismo priteistą žalą bendrovei.

11. *Dėl R. Ū. atsakomybės už pareigas kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo pažeidimą* – Lietuvos apeliacinis teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, nepagrįstai sutapatino momentą, kai įmonės dalyviai ir valdymo organai turi sužinoti apie įmonės nemokumo faktą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad pareiga sužinoti apie nemokumą vadovui ir akcininkams atsiranda skirtingais momentais. Byloje turi būti nustatyta, kada vadovas ir kada akcininkai sužinojo

(turėjo sužinoti) apie įmonės nemokumo faktą, ir tik tokį momentą nustačius galima spręsti, kurie atsakovai ir kada pažeidė pareigą kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321/2014; 2016 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-611/2016; 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89-378/2017). Apeliacinės instancijos teismas nenustatė, kada R. Ū. turėjo tapti žinoma apie bendrovės nemokumą. Tai reiškia, kad teismas nenustatė ir momento, kada jai kilo pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pripažino R. Ū. atsakinga už pavėluotą kreipimąsi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo.

12. Dėl G. S., kaip bendrovės vadovės, atsakomybės už tariamai nesikreipimą laiku į teismą dėl bankroto bylos iškelimo ir veiksmų, susijusių su bendrovės veiklos tęsimu, nesiėmimą – tiek ĮBĮ 8 straipsnio 2 dalyje, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgoje nurodyta, kad kai į teismą dėl bankroto bylos iškelimo kreipiasi įmonės vadovas (savininkas), pareiškime teismui turi būti nurodomos priežastys, dėl kurių įmonė kreipiasi, kad būtų iškelta bankroto byla. Prie pareiškimo reikia pridėti įmonės kreditorių ir skolininkų sąrašus, kuriuose nurodomi jų adresai, įsipareigojimų ir skolų sumos, atsiskaitymo terminai, praėjusių finansinių metų ir ataskaitinių finansinių metų laikotarpio iki pareiškimo pateikimo dienos finansinių ataskaitų rinkinius, informaciją apie teismuose iškeltas bylas ir išieškojimus ne ginčo tvarka, įkeistą turtą ir kitus įsipareigojimus ir įrodymus, kad CPK nustatyta tvarka įvykdyti ĮBĮ 8 straipsnio 3 dalyje nustatytie reikalavimai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 30 d. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procedūrų pradžia reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga Nr. AC-41-1).

13. Lietuvos apeliacinis teismas, remdamasis 2014 m. lapkričio 11 d. nutartimi, konstatavo, jog ankstesnis ieškovės vadovas V. V. neperdavė G. S. turto ir dokumentų, įskaitant ir tuos, kurie reikalingi įmonės vadovui nustatant įmonės finansinę padėtį bei kreipiantis į teismą dėl įmonės bankroto bylos iškelimo (ĮBĮ 8 straipsnio 2 dalis). Neturėdama šių dokumentų G. S. negalėjo nustatyti bendrovės turto, įsipareigojimų ir veiklos rezultatų, t. y. žinoti apie bendrovės nemokumą. Dėl šios priežasties G. S., nuo 2012 m. rugsėjo 10 d. pradėjusi eiti bendrovės vadovo pareigas ir 2012 m. lapkričio 26 d. dieną pateikusi pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškelimo, negali būti laikoma atsakinga už nesikreipimą laiku į teismą dėl bendrovės bankroto bylos iškelimo.

14. G. S. kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo ĮBĮ 4 straipsnio 4 dalies pagrindu (įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų), o ne įmonės nemokumo pagrindu, kas taip pat patvirtina, kad ji, kreipdamasi į teismą, nežinojo apie bendrovės nemokumą. Be to, ji tai padarė praėjus vos 2,5 mėnesio nuo jos paskyrimo į bendrovės vadovo pareigas. Per tą laikotarpį G. S. ėmėsi aktyvių veiksmų, siekdama perimti iš buvusio vadovo V. V. bendrovės turtą ir dokumentus, nustatyti bendrovės finansinę būklę, be to, kreipėsi į bendrovės akcininkus, siekdama suderinti su jais galimą bendrovės veiklos atgaivinimą (padidinti įstatinį kapitalą atsiskaitymo su kreditoriais tikslu) arba galimą veiklos nutraukimą.

15. Taigi Lietuvos apeliacinis teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, tinkamai neįvertino kiekvieno atsakovo neteisėtų veiksmų ir jais sukeltos žalos dydžio. Tą lėmė ne tik neteisingas materialiosios teisės normų aiškinimas ir taikymas, bet ir nukrypimas nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos, kurioje atskiriama solidarioji ir dalinė atsakomybė.

46. Atsiliepimu į atsakovių G. S. ir R. Ū. kasacinį skundą atsakovas V. Č. prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodyti tokie esminiai argumentai:

1. Dėl solidariosios atsakomybės taikymo visiems atsakovams ir priteistos žalos dydžio – sutinkama su kasaciniu skundu, kad Lietuvos apeliacinis teismas skundžiamoje nutartyje tiesiog nustatė

konkrečius veiksmus, kurie galėjo turėti įtakos įmonės bankrotui, tačiau neanalizavo nei konkrečiais veiksmais padarytos žalos dydžio, nei galimos žalos ir neteisėtų veiksmųpriežastinio ryšio.

2. *Dėl R. Ū. atsakomybės, susijusios su akcininkų susirinkimo priimtu sprendimu atleisti V. V. iš vadovo pareigų* – akcininkai spęsti V. V. atleidimo klausimą nusprendė tada, kai sužinojo apie jo netinkamą įmonės valdymą, neteisingus ir nesąžiningus įmonės atžvilgiu sprendimus. Įmonės akcininkams praradus pasitikėjimą įmonės vadovu, buvo nuspręsta spęsti klausimą dėl jo atleidimo. Tačiau toks akcininkų sprendimas pakeisti įmonės vadovą negali būti laikomas neteisėtu ar nesąžiningu. V. Č. buvo tik pasyvus akcininkas ir akcininkų R. Ū. (ir su ja susijusių asmenų G. S., R. S.) bei V. V. konflikte nedalyvavo, todėl jis neturėtų būti atsakingas už vykusio konflikto padarinius. Teismas ne tik nenustatė, kad V. Č. ir R. Ū. sprendimas atšaukti V. V. iš bendrovės vadovo pareigų buvo nesąžiningas (neteisėtas), bet ir nenustatė, kokią būtent žalą bendrovei sukėlė toks jų priimtas sprendimas.

3. *Dėl R. Ū. atsakomybės, susijusios su akcininkų susirinkimo priimtais sprendimais dėl premijų mokėjimo*, – V. Č. nebuvo žinoma apie premijų darbuotojams mokėjimą, priešingai nei R. Ū., kuri ilgą laiką dirbo įmonėje ir žinojo apie darbuotojams mokamus priedus prie atlyginimo. V. Č. galėtų būti atsakingas tik už akcininkų sprendimą dėl premijų vadovui mokėjimo, tačiau tik tokiu atveju, jeigu būtų įrodyta, kad priimant tokį sprendimą jis elgėsi nesąžiningai. Pagal ABĮ 37 straipsnio 8 dalį įmonės vadovas yra atsakingas už darbuotojų skatinimą (premių skyrimą), todėl už sprendimus darbuotojams mokėti premijas (kai įmonė turi finansinių sunkumų) yra atsakingas būtent direktorius, o ne akcininkai. 2012 m. kovo 29 d. akcininkų sprendimas dėl premijų įmonės vadovui galiojo vos kelis mėnesius ir buvo panaikintas 2012 m. rugsėjo 6 d. visuotinio akcininkų susirinkimo metu. Kartu pabrėžtina, kad 2012 m. rugsėjo 6 d. visuotiniame akcininkų susirinkime V. Č. balsavo už sprendimo dėl premijų įmonės vadovui panaikinimą.

4. *Dėl R. Ū. atsakomybės už pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo pažeidimo* – pareiga sužinoti apie nemokumą vadovui ir akcininkams atsiranda skirtingais momentais, nes vadovas turi įstatyme nustatytas pareigas organizuoti bendrovės turto apskaitą, stebėti bendrovės finansinę padėtį (BAĮ 4 straipsnis, 14 straipsnio 2 dalis, 21 straipsnis, ABĮ 37 straipsnio 12 dalies 2 punktas) ir, jei bendrovė turi mokumo sunkumų, privalo atitinkamai veikti. Tokių pareigų akcininkai neturi. R. Ū. ilgą laiką dirbo įmonėje, 2012 m. rugsėjo 6 d. įmonės vadove buvo paskirta R. Ū. motina G. S., todėl įmonės finansinė padėtis R. Ū. turėjo būti žinoma.

5. *Dėl G. S., kaip bendrovės vadovės, atsakomybės už tariamai nesikreipimą laiku į teismą dėl bankroto bylos iškelimo ir veiksmų, susijusių su bendrovės veiklos tęsimu, nesiėmimą* – tapus vadove G. S. buvo žinoma, kad įmonę paliko didžioji dalis darbuotojų, taip pat turėjo būti žinoma, kad darbuotojams laiku nemokamas darbo užmokestis ir dėl to dar du darbuotojai buvo atleisti iš darbo. G. S. nesiėmė jokių veiksmų, siekdama įdarbinti naujus darbuotojus ir tęsti įmonės veiklą, todėl, jau esant tokiai situacijai, žinodama, kad įmonė neturi lėšų ir turto, kurį pardavus galima atsiskaityti su kreditoriais, G. S. turėjo visas galimybes įvertinti įmonės finansinę padėtį. Įmonė nevykdė jokios realios veiklos, tačiau tiek įmonės vadovei, tiek įdarbintam jos sutuoktiniui buvo skaičiuojamas darbo užmokestis.

47. Atsiliepimu į atsakovių G. S. ir R. Ū. bei V. Č. kasacinius skundus ieškovė BUAB „Refila grupė“ prašo kasacinius skundus atmesti. Atsiliepime nurodyti tokie esminiai argumentai:

1. Nustatytos aplinkybės tyčinio bankroto byloje yra svarbios nustatant kiekvieno iš atsakovų kaltę, kaltės dydį ir žalos dydį bei atsakovų veiksmų ir žalos bendrovei bei jos kreditoriams priežastinį ryšį.

Abiejose bylose dalyvavo tie patys asmenys, todėl Lietuvos apeliacinis teismas pagrįstai rėmėsi šio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartimi ir joje nustatytais prejudiciniais faktais.

2. Lietuvos apeliacinis teismas 2017 m. kovo 30 d. nutartyje atliko individualizuotą kiekvieno iš atsakovų teisinį vertinimą ir byloje esančių įrodymų, kaip visumos, vertinimą (CPK 185 straipsnis). Teismas nustatė, kad žala padaryta bendrais atsakovų veiksmais ir negalima atskirti kiekvieno iš atsakovų atskirai padarytos žalos dydžio. Pagal bendrąją taisyklę, esant skolininkų daugumai, jų pareiga kreditoriui yra dalinė (CK 6.5 straipsnis). Toks teisinis reglamentavimas pagrįstas principu, kad kiekvienas asmuo privalo atlyginti tik tą žalą, kurią savo veiksmais sukėlė. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo nario civilinė atsakomybė yra individuali, todėl jų bendra solidarioji atsakomybė juridiniam asmeniui ar juridinio asmens kreditoriams galima tik išimtiniais atvejais, kai juridinio asmens dalyvis ir valdymo organo narys (veikdami kaip tokie) bendrais neteisėtais veiksmais, pažeisdami jiems nustatytas pareigas, padaro žalos minėtiems subjektams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-665-969/2015).

3. Už įstatyme nustatytos pareigos laiku inicijuoti bankroto bylą pažeidimą (IBĮ 8 straipsnio 1 dalies nuostatų nevykdymą) vadovui, akcininkams civilinė atsakomybė atsiranda esant paprastam neatsargumui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2014; 2017 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-180-378/2017).

4. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad jei akcininkai nevykdė valdymo funkcijos, tačiau pažeidė bendrąją sąžiningumo pareigą, piktnaudžiavo ribota atsakomybe, ir šie veiksmai nepriskirtini valdymo organo kompetencijai, atsakomybė akcininkui taikytina pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį, nustačius visas civilinės atsakomybės sąlygas. Jei akcininkas perima valdymo funkciją, jam taikytina atsakomybė kaip *de facto* vadovui. CK 2.50 straipsnio 3 dalyje nustatyti juridinio asmens dalyvio atsakomybei reikalinga šių sąlygų visuma: nesąžiningi, civilinės atsakomybės požiūriu – neteisėti ir kalti (CK 6.246 straipsnio 1 dalis, 6.248 straipsnio 3 dalis) juridinio asmens dalyvio veiksmai: juridinio asmens negalėjimas įvykdyti prievolės; nesąžiningų veiksmų ir juridinio asmens negalėjimo vykdyti prievolės priešastinis ryšys. Nustatant nesąžiningus juridinio asmens dalyvio (akcininko) veiksmus atsižvelgiama į bendrą sąžiningumo principą (CK 1.5 straipsnis), nes, kaip nurodoma kasacinio teismo praktikoje, CK 2.50 straipsnio 3 dalies normoje įtvirtinto teisinio reguliavimo pagrindas yra bendrasis sąžiningumo principas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra pabrėžęs, kad ne kiekvienas akcininko nesąžiningas veiksmas užtraukia jam atsakomybę pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį, nes, taikant civilinę atsakomybę juridinio asmens dalyviui, būtina nustatyti priešastinį ryšį tarp nesąžiningų jo veiksmų ir juridinio asmens negalėjimo įvykdyti prievolės.

5. Vadovams ir akcininkams gali būti taikoma solidarioji ar dalinė atsakomybė. Pagal bendrąją taisyklę juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo nario civilinė atsakomybė yra individuali, todėl jų bendra solidarioji atsakomybė juridiniam asmeniui ar juridinio asmens kreditoriams galima tik išimtiniais atvejais, kai juridinio asmens dalyvis ir valdymo organo narys (veikdami kaip tokie) bendrais neteisėtais veiksmais, pažeisdami jiems nustatytas pareigas, padaro žalos minėtiems subjektams. Solidariosios atsakomybės taisyklė deliktinės atsakomybės kontekste taikoma tik tuo atveju, jei nėra protingo pagrindo priskirti jos atskiras dalis konkrečioms asmenims.

6. Kasacinio teismo praktikoje yra įtvirtinta dalinė skirtingais laikotarpiais vadovavusių bendrovės valdymo organų deliktinės atsakomybės taisyklė: tuo atveju, kai žalos dalis, priskirtina konkrečiam vadovavimo laikotarpiui, gali būti aiškiai išskirta iš bendros žalos masės, nes ieškovas disponuoja žiniomis ne tik apie atsakovo vadovavimo laikotarpį, bet ir konkrečius finansinius įmonės duomenis jam atsistatydinus, tuomet nėra pagrindo taikyti solidarumo prezumpciją. Prievolės solidarumas kyla

iš CK 6.279 straipsnio 4 dalies, pagal kurią, jeigu žala galėjo atsirasti dėl kelių asmenų skirtingų veiksmų ir šie asmenys yra atsakingi už žalos atlyginimą, tačiau nustatoma, kad iš tikrųjų žala atsirado tik dėl vieno iš tų asmenų veiksmų, tai visi asmenys atsako kartu, išskyrus atvejus, kai kiti asmenys įrodo, jog žala negalėjo būti įvykio (veiksmų), už kurį jie yra atsakingi, rezultatas. Situacijose, kai neaišku, kurio iš kelių žalą padariusių asmenų veiksmai sukėlė žalą, CK 6.279 straipsnio 4 dalyje pirmenybė teikiama nukentėjusiojo interesams, įtvirtinant visų atsakovų veiksmų ir žalos priežastinio ryšio prezumpciją. Atsakovų interesai savo ruožtu apsaugomi paliekant jiems galimybę įrodyti, kad kito asmens veiksmai buvo vienintelė žalos atsiradimo priežastis. Todėl šioje byloje būtent atsakovai turi pareigą įrodyti, jog žala nėra bendra.

7. Akcininkui, kuris yra kartu ir bendrovės vadovas (arba *de facto* vadovas) ir kuris atliko neteisėtus veiksmus, priskirtus vadovo kompetencijai, atsakomybė taikytina pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalį. Nuo 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojo IBĮ 8 straipsnio 4 dalies nuostatų pakeitimai, kuriuose imperatyviai nustatyta solidarioji subjektų, laiku nesikreipusių dėl bankroto bylos iškelimo, atsakomybė: įmonės vadovas ar kiti asmenys pagal kompetenciją privalo atlyginti žalą, kurią įmonė ir (ar) kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonės vadovas ar kiti asmenys pagal kompetenciją, esant IBĮ 8 straipsnio 1 dalyje nurodytoms aplinkybėms, nepateikė teismui pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo ar pavėlavo jį pateikti. Įmonės vadovas ar kiti asmenys pagal kompetenciją kreditoriams atsako solidariai.

8. Kai ieškovas solidariosios valdymo organų narių atsakomybės byloje negali įrodyti atsakovų veiksmų ir žalospriežastinio ryšio, kasacinis teismas taiko visų atsakovų veiksmų ir žalos priežastinio ryšio prezumpciją. Ši prezumpcija galioja tik alternatyvių priežasčių atveju, t. y. tik tuo atveju, jei negalima nustatyti, kurio iš atsakovų veiksmai buvo vienintelė žalos atsiradimo priežastis. Kad įsigaliojusių priežastinio ryšio prezumpcija alternatyviųjų priežasčių atveju, turi būti nustatytos šios aplinkybės: 1) du ar daugiau asmenų savo neteisėtais veiksmais sukėlė riziką, kuri teisiškai gali būti priskirta jiems, ir ji, tikėtina, lėmė žalos atsiradimą; 2) žala galėjo atsirasti dėl kiekvieno iš jų veiksmų; 3) dėl kurio konkrečiai veiksmų žala atsirado, negalima nustatyti. Kiekvienas potencialiai žalą padariusių asmenų gali išvengti atsakomybės, įrodydamas, kad žala atsirado dėl kito asmens veiksmų. Ši taisyklė taikoma siaurai, kai ne dėl ieškovo kaltės objektyviai neįmanoma įrodyti buvus teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį tarp konkretaus atsakovo veiksmų ir žalos atsiradimo. Ši prezumpcija negalima, jei neįrodyta, kad atsakovas atliko neteisėtus veiksmus.

9. Įsiteisėjusia Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartimi konstatuota, kad įmonės veiklos nutraukimui esminę įtaką padarė buvusio įmonės direktoriaus V. V. veiksmai, susiję su veiklos perkėlimu į kitą analogišką veiklą vykdančią įmonę, priegos prie klientų aptarnavimo sistemos apsunkinimu, patalpų ir įmonės veikloje būtinos įrangos nuomos sutarčių nutraukimu, turto ir dokumentų neperdavimu laiku. Taip pat konstatuota, kad byloje nėra duomenų, jog paskirta naujoji direktorė G. S. būtų ėmusi aktyvių ir efektyvių veiksmų įmonės veiklos tęstinumui užtikrinti (surasti naujus darbuotojus, vesti derybas su norinčiais išeiti darbuotojais, surasti naujas patalpas veiklai ar vesti derybas su nuomotojais dėl nuomos santykių išsaugojimo, užtikrinti bendradarbiavimą su ankstesniais įmonės klientais). Faktą, kad G. S. bei akcininkės R. Ū. veiksmai taip pat prisidėjo prie įmonės veiklos nutraukimo ir nemokumo didinimo, patvirtina ir tai, kad du įmonės darbuotojai buvo atleisti jau po 2012 m. rugsėjo 6 d. akcininkų susirinkimo, nes jiems nebuvo laiku mokamas darbo užmokestis, o kai įmonė atleido darbuotojus ir nebevykdė veiklos, į įmonę buvo priimtas G. S. sutuoktinis R. S. dirbti direktoriaus padėjėju.

10. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartimi konstatuota, kad dėl bankroto bylos UAB „Refila grupė“ iškelimo į teismą kreiptasi pavėluotai. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartyje iškelti UAB „Refila grupė“ bankroto byla konstatuota, kad dar 2011 m. įmonė faktiškai buvo nemoki. 2012 m. rugsėjo 6 d. pakeitus įmonės vadovą, naujai vadovei G. S. buvo nustatytas

1700 Lt atlyginimas. Kadangi atlyginimų formavimo per priedus politika įmonėje buvo taikoma akcininkų sprendimu, akcininkai atsakingi už tokiu būdu galimą įmonės nemokumo didinimą. Taigi įmonė privesta prie veiklos nutraukimo ir bankroto ne tik dėl įmonės vadovų, bet ir dėl visų jos akcininkų, kurie patys ar per susijusius asmenis vadovavo įmonei ir (arba) priėmė įvairius su įmonės veikla susijusius sprendimus, veiksmų ar neveikimo.

11.G. S., paskirta administracijos vadove 2012 m. rugsėjo 10 d., privalėjo užtikrinti viso turimo įmonės turto apsaugą ir jį perimti savo žinion. Jos veiksmai turėjo būti aktyvūs – ji privalėjo išsiaiškinti, kur yra įmonės turtas, reikalauti, kad buvęs administracijos vadovas nurodytų turto buvimo vietą, pati vykdyti turto paiešką, realiai perimti turtą pagal žinomą buvimo vietą, nuvykti į turto buvimo vietas ir jį perimti, kreiptis į teismą su ieškiniu dėl žalos atlyginimo priteisimo ar įpareigojimo V. V. perduoti bendrovės turtą, jeigu pastarais vengė tai daryti. Šių veiksmų G. S. neatliko.

12.R. Ū. ir V. Č. įgaliotiniai dalyvavo akcininkų susirinkimuose, kuriuose buvo tvirtinama finansinė atskaitomybė, todėl jiems įmonės padėtis buvo žinoma. R. Ū. ir V. Č. turėjo žinoti ir suprasti, kad V. V. atleidimas iš pareigų sukels neigiamas pasekmes kreditoriams ir pačiai bendrovei. Atsižvelgiant ir į ankstesnius akcininkų konfliktus, R. Ū. ir V. Č. turėjo būti aišku, kad 2012 m. rugsėjo 6 d. susirinkime priimti nurodyti darbotvarkėje sprendimai privės įmonę prie bankroto, nebus atsiskaityta su kreditoriais. Paminėto susirinkimo metu, balsuojant susitarus R. Ū. ir V. Č., buvo priimti sprendimai, kuriais akivaizdžiai įmonė privesta prie bankroto, nutraukta jos veikla. Todėl yra ieškovės bankroto ir 2012 m. rugsėjo 6 d. priimto visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo tiesioginis priežastinis ryšys.

13.G. S., tapdama administracijos vadove, prisiėmė pareigą vykdyti administracijos vadovo funkcijas sąžiningai, veikti sąžiningai ne tik pačios bendrovės, bet ir jos kreditorių atžvilgiu. Akivaizdu, kad G. S. neatliko jokių realių, akivaizdžių ir būtinų veiksmų, kad įmonės mokumas būtų atkurtas, arba nedelsdama nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. G. S. priėmė į darbą sutuoktinį. Byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad sutuoktinis būtų atlikęs realų darbą ieškovės naudai. Byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad atsakovė G. S. būtų atlikusi realius darbus siekiant įmonėje užtikrinti komercinės ūkinės veiklos tęstinumą ar pradėti vykdyti naują verslo rūšį.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teisinių pagrindų atlyginti žalą už bendrovės vadovo ir akcininkų pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo nevykdymą, fiduciarinių pareigų pažeidimą ir bendrovės prievolių nevykdymą dėl akcininko nesąžiningų veiksmų

48.Ieškovės reikalavimas atsakovams atlyginti žalą ieškovės bankroto byloje kreditoriams grindžiamas savarankiškais juridiniais pagrindais: dėl žalos atlyginimo pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį (kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turtu subsidiariai) ir ĮBĮ 8 straipsnio pagrindu dėl įmonės vadovo (akcininkų) nesikreipimo laiku į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, taip pat dėl fiduciarinių juridinio asmens valdymo organų pareigų, įtvirtintų CK 2.87 straipsnyje, pažeidimo.

49.Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl įmonės vadovo pareigų, yra pažymėjęs, kad vadovas atsako už įmonės komercinės veiklos organizavimą. Įmonės vadovas privalo rūpintis, kad įmonė laikytųsi įstatymų, nustatytų jos veiklos apribojimų. Vadovą ir jo vadovaujamą įmonę sieja pasitikėjimo (fiduciariniai) santykiai, nuo pat tapimo įmonės administracijos vadovu momento vadovas turi elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-266/2006; kt.).

50.Fiduciarinės juridinio asmens valdymo organų pareigos įtvirtintos CK 2.87 straipsnyje: juridinio asmens valdymo organo narys juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu turi veikti sąžiningai ir protingai, būti lojalus, laikytis konfidencialumo, vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams (1–6 dalys), ir kt. ABĮ 19 straipsnio 8 dalyje nustatyta bendrovės vadovo pareiga veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai, teismų praktikoje suformuluota kaip pareiga veikti išimtinai bendrovės interesais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2013).

51.Įmonei veikiant įprastai, vadovai neturi fiduciarinių pareigų kreditoriams. Šiuo laikotarpiu pagrindinė vadovo pareiga – tenkinti nuosavo kapitalo teikėjų – dalyvių interesus. Kuo įmonės finansinė būklė prastėja ir ji turi daugiau skolų, tuo didėja įmonės skolinto kapitalo teikėjų – kreditorių interesų reikšmė. Tai lemia, kad suprastėjus įmonės būklei atsiranda vadovų fiduciarinės pareigos priimant su bendrovės veikla susijusius sprendimus atsižvelgti ir į kreditorių interesus. Įmonės finansinei padėčiai tapus ypač sunkiai ar net kritinei, t. y. įmonei pasiekus nemokumo ribą, kreditorių interesai pradeda vyrauti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012).

52.Kasacinio teismo praktikoje nurodyta: kad būtų galima taikyti juridinio asmens vadovui civilinę atsakomybę, būtina nustatyti šio asmens civilinės atsakomybės sąlygas, be kitų, ir neteisėtus veiksmus. Įmonės vadovas, esant įmonės nemokumo faktui, privalo nedelsdamas pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. Pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo nevykdymas yra neteisėtas neveikimas, galintis sukelti žalą, už kurios padarymą įmonės administracijos vadovui kyla atsakomybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2014). Tam, kad būtų konstatuotas vadovo veiksmų neteisėtumas, pirmiausiai turi būti nustatytas vadovo (ar kitų subjektų, kuriems pagal įstatymą nustatyta ši pareiga) pareigos inicijuoti bankroto bylą atsiradimo momentas.

53.Akcininko atsakomybė, kitaip nei valdymo organo nario atsakomybė pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalį, pagal bendrąją taisyklę yra ribota. CK 2.50 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad juridinis asmuo neatsako pagal juridinio asmens dalyvio prievolės, o pastarasis neatsako pagal juridinio asmens prievolės, išskyrus įstatymuose arba juridinio asmens steigimo dokumentuose numatytus atvejus. CK 2.50 straipsnio 3 dalyje nustatyta šios taisyklės išimtis: kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turto subsidiariai.

54.Bendrovės vadovas atsako tiesiogiai bendrovei pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalies nuostatas, o juridinio asmens dalyvis – pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalies nuostatas subsidiariai tuo atveju, kai žala atsiranda dėl jo nesąžiningų veiksmų ir kreditoriai neturi galimybės savo reikalavimų patenkinti iš bendrovės turto. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, kvalifikuojant akcininkų ir vadovų atsakomybės konkurencijos atvejus, reikia nustatyti, ar žala kilo pažeidus vadovo pareigas (CK 2.87 straipsnis) ar akcininko pareigą nepiktnaudžiauti ribota atsakomybe (CK 2.50 straipsnio 3 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014). Taigi akcininkui, nevykdžiusiam bendrovės valdymo funkcijos, atsakomybė kyla, jei teismas konstatuoja,

kad jis pažeidė bendrąją sąžiningumo pareigą, piktnaudžiavo ribota atsakomybe, ir šie veiksmai nepriskirtini valdymo organo kompetencijai. Atsakomybė akcininkui taikytina pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį, nustačius visas civilinės atsakomybės sąlygas. Jei akcininkas *de jure* arba *de facto* vykdė įmonės valdymo funkciją, atsakomybė jam kyla kaip bendrovės vadovui pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalies nuostatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-4-969/2015).

55. Pagal ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalį (2011 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. XI-1867 redakcija), jeigu įmonė negali ir (arba) negalės atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir šis (šie) nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo arba yra sąlyga, nurodyta šio įstatymo 4 straipsnio 4 punkte, įmonės vadovas, savininkas (savininkai) privalo pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. Pagal ĮBĮ 8 straipsnio 4 dalį įmonės vadovas ar kitas asmuo (asmenys), įmonėje turintis teisę priimti atitinkamą sprendimą, privalo padengti žalą, kurią kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonė pavėlavo pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo.

56. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, kai faktiškai nemokiai įmonei skirtingais laikotarpiais vadovavo skirtingi vadovai, kurie padarė žalos laiku neinicijavę bankroto bylos, tai ši žala nėra padaryta bendrais šių asmenų veiksmais, jie nelaikytini bendraskoliais, kiekvienas iš jų individualiai atsako už savo veiksmais padarytą žalą, jų atsakomybė turi būti atribota ir individualizuota, individualiai nustatant kiekvieno iš jų civilinės atsakomybės sąlygų visetą, dėl jos turi būti sprendžiama pagal faktines aplinkybes, žalos dydis dėl vėlavimo inicijuoti bankroto bylos iškėlimą turi būti skaičiuojamas kiekvieno iš jų vadovavimo laikotarpiui atskirai (ĮBĮ 8 straipsnio 4 dalis, CK 6.246–6.249 straipsniai) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2014). Solidariosios atsakomybės taisyklė deliktinės atsakomybės atveju taikoma tik tada, jei nėra proto pagrindo priskirti jos atskiras dalis konkrečiam atsakovui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-594-686/2015).

57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-344/2014 pateiktas išaiškinimas, kad vertinant padarytą žalos dydį ir priežastinį ryšį turi būti vertinama atsakovo valdymo laikotarpiu bendra įmonės skolų apimtis, išaugusi dėl bankroto bylos neinicijavimo laiku, todėl žala galėtų būti laikomas bendras išaugęs įmonės skolos dydis atsakovo įmonės valdymo laikotarpiu. Šis išaiškinimas detalizuotas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 26 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-416-469/2015, joje konstatuojant, kad teismas turi nustatyti, kokio dydžio pradelsti įmonės finansiniai įsipareigojimai buvo vadovui pažeidus pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo ir to paties vadovo įmonės valdymo laikotarpio pabaigoje. Nustačius šių dydžių skirtumą, galima konstatuoti, kokio dydžio nuostolius patyrė įmonė dėl jos vadovo neteisėtų veiksmų (neveikimo), t. y. kokio dydžio nuostolius su atsakovo neteisėtu neveikimu sieja teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys.

58. Svarstant atsakingo asmens civilinės atsakomybės klausimą, būtina nustatyti bendros išaugusios įmonės skolų sumos, kuri liks nepadengta, ir pareigos inicijuoti bankroto bylą pažeidimo priežastinį ryšį. Konstatavus laiko momentą, nuo kada bendrovės vadovas pažeidė pareigą kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo, šis neteisėtų veiksmų atlikimo (neveikimo) momentas laikytinas atskaitos tašku, nuo kurio turėtų būti pradėti skaičiuoti ieškovui padaryti nuostoliai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321/2014; 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416-469/2015; 2016 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-706/2016).

Dėl UAB „Refila grupė“ tuometės vadovės G. S. ir bendrovės akcininkų R. Ū. bei V. Č. atsakomybės už pavėluotą kreipimąsi dėl bankroto bylos iškėlimo

59. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad UAB „Refila grupė“ turėjo tris akcininkus, turinčius po 1/3 akcijų dalį. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartimi iškėlus bankroto bylą bendrovės akcininkais buvo ankstesnis įmonės vadovas V. V. (valdė 33 vnt. paprastųjų vardinių akcijų), R. Ū. (valdė 34 vnt. paprastųjų vardinių akcijų) ir V. Č. (valdė 33 vnt. paprastųjų vardinių akcijų). Iki UAB „Refila grupė“ veiklos nutraukimo (2012 m. rugsėjo 6 d.) bendrovei vadovavo atsakovas V. V., nurodytą dieną jis atšauktas iš vadovo pareigų pagal bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą. Atsakovė G. S. UAB „Refila grupė“ direktore paskirta 2012 m. rugsėjo 6 d. Buvęs įmonės vadovas V. V. neperdavė jai viso įmonės turto ir dokumentų. G. S. bendrovės vadovo pareigas ėjo iki 2013 m. balandžio 11 d., eidama šias pareigas ji 2012 m. lapkričio 26 d. pateikė pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo.

60. Vilniaus apygardos teismas 2013 m. kovo 15 d. nutartimi iškėlė UAB „Refila grupė“ bankroto bylą. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. priėmė nutartį civilinėje byloje Nr. 2-1991/2014 BUAB „Refila grupė“ bankrotą pripažinti tyčiniu, nustatęs, kad atleistas iš direktoriaus pareigų V. V. viso įmonės turto ir visų dokumentų, įskaitant finansinės atskaitomybės dokumentus už 2012 metus, naujai vadovei G. S. nedelsdamas neperdavė, iš darbo atleido įmonės buhalterę, nors buhalterinės apskaitos dokumentai nebuvo sutvarkyti, jie buvo buhalterės tvarkomi jau po jos atleidimo iš darbo, kai kuriuos buhalterinės apskaitos dokumentus buhalterė perdavė tiesiogiai įmonės bankroto administratoriui 2013 metais. Buhalterinių dokumentų dalį V. V. pateikė Valstybinės mokesčių inspekcijos reikalavimu tik 2012 m. spalio 5 d. Nurodytoje tyčinio bankroto byloje V. V. pripažino, kad įmonės padalinio Vilniuje turtą perdavė tik 2014 m. liepos mėnesį.

61. Tapusi naująja UAB „Refila grupė“, kurios veikla jau buvo nutrūkusi, vadove G. S. 2012 m. rugsėjo 25 d. priėmė sprendimą sušaukti visuotinį UAB „Refila grupė“ akcininkų susirinkimą 2012 m. spalio 17 d., kuriame buvo numatoma spręsti klausimą dėl įmonės buveinės keitimo ir leidimo įmonės vadovui parduoti įmonės turtą, o 2012 m. spalio 18 d. priėmė sprendimą sušaukti neeilinį visuotinį akcininkų susirinkimą 2012 m. lapkričio 9 d., kuriame numatoma spręsti klausimą dėl įmonės apyvartinių lėšų didinimo akcininkų įnašais, įstatinio kapitalo didinimo akcininkų įnašais, bankroto paskelbimo. Pastarasis akcininkų susirinkimas neįvyko ir buvo šaukiamas pakartotinis susirinkimas 2012 m. lapkričio 16 d.

62. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje BUAB „Refila grupė“ bankrotą pripažinti tyčiniu konstatavo taip pat ir tai, kad V. V. laiku neinicijavo įmonei bankroto bylos, dėl to įmonės skolos kreditoriams didėjo ir įmonė negalėjo atsiskaityti su savo kreditoriais. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartyje, kuria pagal G. S. ir UAB „Citora“ pareiškimus iškelta UAB „Refila grupė“ bankroto byla, konstatuota, kad dar 2011 metais įmonė faktiškai buvo nemoki, nes įmonė turėjo 124 611 Lt vertės turto, tuo tarpu trumpalaikių įsipareigojimų – 95 583 Lt. Įmonės direktore paskyrus G. S., nedelsiant įmonės bankrotas taip pat nebuvo skelbiamas.

63. ĮBĮ 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad kai į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo kreipiasi įmonės vadovas (savininkas), jis turi disponuoti išsamia informacija apie bendrovę, nes pareiškime teismui turi būti nurodomos priežastys, dėl kurių įmonė kreipiasi, kad būtų iškelta bankroto byla. Prie pareiškimo reikia pridėti įmonės kreditorių ir skolininkų sąrašus, kuriuose nurodomi jų adresai, įsipareigojimų ir skolų sumos, atsiskaitymo terminai, praėjusių finansinių metų ir ataskaitinių finansinių metų laikotarpio iki pareiškimo pateikimo dienos finansinių ataskaitų rinkinius, informaciją apie teismuose iškeltas bylas ir išieškojimus ne ginčo tvarka, įkeistą turtą ir kitus

įsipareigojimus bei įrodymus, kad CPK nustatyta tvarka įvykdyti ĮBĮ 8 straipsnio 3 dalyje nustatyti reikalavimai.

64. Neturėdama visos informacijos ir bendrovės dokumentų bei neperduoto turto, tapusi naują vadove G. S. negalėjo įgyvendinti ĮBĮ 8 straipsnio 2 dalies reikalavimų, t. y. kartu su pareiškimu teismui dėl bankroto bylos iškelimo pridėti bendrovės dokumentų, kurie buvo ankstesnio vadovo žinioje ir jai nebuvo laiku perduoti. Todėl tik asmuo, kuris turi visą nurodytą informaciją apie įmonės finansinę padėtį, t. y. žino jos turto sudėtį, įmonės skolininkus ir kreditorius, atsiskaitymo pagal įmonės sudarytas sutartis terminus, turi visus buhalterinės apskaitos dokumentus, objektyviai gali kreiptis su pareiškimu į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškelimo ir būti atsakingas už ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos pareigos pažeidimą.

65. Remdamasi nustatytomis šios nutarties 59–64 punkte išvardytomis aplinkybėmis teisėjų kolegija nesutinka su kasacine tvarka skundžiamoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje atliktu vertinimu, kad G. S., žinodama, kad įmonė realiai jokios veiklos nevykdo, į teismą dėl bankroto bylos iškelimo laiku nesikreipė, o bankroto bylos iškelimo iniciatorė buvo ne G. S., o kreditorė UAB „Citora“. Teisėjų kolegija pažymi, kad byloje neginčijamai nustatyta, kad kai G. S. pradėjo vadovauti bendrovei, šios buvęs vadovas neperdavė viso įmonės turto ir visų dokumentų, įskaitant finansinės atskaitomybės dokumentus. Nutarties 61 punkte nurodyta, kokių veiksmų G. S. ėmėsi, siekdama spręsti bendrovės likimą, ir, tik nepriėmus bei neįgyvendinus visiems akcininkams numatyto bendrovės gavimo veiksmų plano, G. S. ir kreditorės UAB „Citora“ pareiškimų pagrindu teismas iškėlė bankroto bylą.

66. Teisėjų kolegija sutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad atsakovė G. S. per protingą terminą atliko veiksmus, kurie buvo įmanomi atsižvelgiant į jos turimą informaciją apie UAB „Refila grupė“ veiklą. Pradėjusi vadovauti bendrovei 2012 m. rugsėjo 10 d. G. S. 2012 m. lapkričio 26 d. kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą, prašydama iškelti UAB „Refila grupė“ bankroto bylą. Laikotarpis nuo pradėjimo vadovauti ir kreipimosi dėl bankroto bylos iškelimo, atsižvelgiant į vadovės atliktus veiksmus, nėra pripažintinas nepateisinamu uždelsimu kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo. Atsižvelgiant į tai, kad atsakovės G. S. veiksmai neatitiko būtinų civilinės atsakomybės sąlygų: neteisėtų veiksmų, žalos, priežastinio ryšio ir kaltės, atsakovei G. S. negali kilti civilinė atsakomybė už pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškelimo nepateikimą. Todėl apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis, kuria priteistas žalos atlyginimas už pavėluotą bankroto bylos iškelimo inicijavimą iš G. S., panaikintina dėl netinkamo materialiosios teisės normų taikymo (nutarties 55–58 punktai) ir dėl šios dalies ieškinio reikalavimas G. S. atmestinas (CPK 359 straipsnio 1 dalies 4 punktas).

67. Dėl bendrovės akcininkės R. Ū. atsakomybės už pavėluotą kreipimąsi dėl bankroto bylos iškelimo – nutarties 54–56 punktuose nurodyti kriterijai, pagal kuriuos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje akcininkai pripažįstami atsakingais dėl pavėluoto kreipimosi. Pažymėtina, kad vadovas turi įstatyme nustatytas pareigas organizuoti bendrovės turto apskaitą, stebėti bendrovės finansinę padėtį (BAĮ 4 straipsnis, 14 straipsnio 2 dalis, 21 straipsnis, ABĮ 37 straipsnio 12 dalies 2 punktas) ir, jei bendrovė turi mokumo sunkumų, privalo atitinkamai veikti. Tokių pareigų akcininkai neturi. Akcininkai neturi pareigos domėtis finansine bendrovės padėtimi, todėl pareiga inicijuoti bankroto bylą jiems gali kilti tik tuo atveju, jei jie faktiškai žino apie nemokumą. Nenustačius, kad akcininkas faktiškai žinojo apie įmonės nemokumą, nėra pagrindo nustatyti neteisėtus veiksmus nevykdant pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89-378/2017, 23 punktas).

68. Kasacine tvarka skundžiamoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje dėl akcininkų R. Ū., V. V. (kartu ėjusio bendrovės vadovo pareigas) ir V. Č. atsakomybės už nesikreipimą laiku į teismą dėl bankroto bylos bendrovei iškelimo pažymėta, kad Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje pripažinti bendrovės bankrotą tyčiniu konstatavo, jog akcininkai žinojo apie prastą įmonės finansinę būklę, bet vis tiek priėmė sprendimus, kuriais didino įmonės sąnaudas bei mažino galimybes atsiskaityti su kreditoriais: nuolat didėjo vadovui išmokamas atlyginimas, buvo skiriamos didelės premijos įmonės vadovams ir darbuotojams.

69. Nagrinėjamoje byloje vienareikšmiškai nenustatyta, kada akcininkai R. Ū. ir V. Č. sužinojo apie bendrovės nemokumą. Byloje nustatyta, kad 2011 metais įmonė faktiškai buvo nemoki, nes įmonė turėjo 124 611 Lt vertės turto, tuo tarpu trumpalaikių įsipareigojimų –95 583 Lt. VĮ Registrų centro Juridinių asmenų registro tvarkytojui bendrovės finansinės atskaitomybės dokumentai už 2012 finansinius metus nepateikti. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad akcininkė R. Ū. turėjo sužinoti apie bendrovės būklę laikotarpiu tarp 2012 m. kovo 29 d. ir 2012 m. rugsėjo 6 d., nes ji ginčijo ankstesniojo akcininkų susirinkimo nutarimus. Nėra nustatyta, kada V. Č. sužinojo ar turėjo sužinoti apie nemokumą.

70. Apeliacinės instancijos teismui nenustačius, kada nutarties 69 punkte įvardyti akcininkai faktiškai sužinojo apie bendrovės nemokumą ir privalėjo kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo, kartu liko nenustatyta, kuria apimtimi sumažėjo ir kuria – padidėjo kreditorių reikalavimų sumos nuo privalėjimo kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo iki bankroto bylos iškelimo. Konstatavus laiko momentą, nuo kada bendrovės vadovas pažeidė pareigą kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo, šis neteisėtų veiksmų atlikimo (neveikimo) momentas laikytinas atskaitos tašku, nuo kurio turėtų būti pradėti skaičiuoti ieškovui padaryti nuostoliai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416-469/2015; 2016 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-706/2016, 42 punktas). Kreditorių reikalavimų dydžių padidėjimas yra reikšmingas apskaičiuojant padarytą žalą dėl nesikreipimo laiku dėl bankroto bylos iškelimo.

71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad atsakomybės už pavėluotą kreipimąsi dėl bankroto bylos iškelimo atveju įmonei, taip pat kreditoriams padaryta žala laikytinas bendras išaugęs įmonės skolų dydis, kurio įmonė jos bankroto procese negali padengti kreditoriams. Svarstant atsakingo asmens civilinės atsakomybės klausimą, būtina nustatyti bendros išaugusios įmonės skolų sumos, kuri liks nepadengta, ir pareigos inicijuoti bankroto bylą pažeidimo priežastinį ryšį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321/2014; 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2014; 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416-469/2015; 2016 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-706/2016, 41 punktas). Nagrinėjamoje byloje, BUAB „Refila grupė“ lentelės (suvestinės) duomenimis, iki vadovo V. V. atleidimo iš darbo (2012 m. rugsėjo 6 d.) bendrovė turėjo 33 383,45 Eur skolų kreditoriams, o bankroto bylos iškelimo dieną (2013 m. kovo 15 d.) skolos išaugo iki 41 673,06 Eur.

72. Apeliacinės instancijos teismas nutartyje sprendė, kad dėl bendrų visų akcininkų bei vadovų veiksmų įmonė patyrė žalą, lygią kreditorių BUAB „Refila grupė“ bankroto byloje patvirtintiems finansiniams reikalavimams (51 892,28 Eur), ir jos atlyginimą priteisė solidariai iš abiejų vadovų ir visų trijų akcininkų. Ši apeliacinės instancijos teismo išvada padaryta neatsižvelgus į aplinkybes, išvardytas nutarties 67–71 punktuose, todėl apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis dėl žalos atlyginimo priteisimo už pavėluotą kreipimąsi dėl bankroto bylos iškelimo iš akcininkų R. Ū. ir V. Č. nėra pagrįsta. Ši apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis naikintina ir byla dėl šios dalies perduotina nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas), kuriame nagrinėjant iš naujo nustatytina: pirma, kada akcininkai R. Ū. ir V. Č. vėliausiai sužinojo

apie bendrovės nemokumą; antra, ar nesikreipdami į teismą šie asmenys pažeidė akcininko pareigą nepiktnaudžiauti ribota atsakomybe (CK 2.50 straipsnio 3 dalis); trečia, kiek išaugo bendrovės skolų dydis, kurio bendrovė jos bankroto procese negali padengti kreditoriams, nuo pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo atsiradimo iki bankroto bylos iškėlimo; ketvirta, ar yra bendros išaugusios įmonės skolų kreditoriams sumos, kuri liks nepadengta, ir pareigos inicijuoti bankroto bylą pažeidimo priežastinis ryšys.

Dėl bendrovės vadovės G. S. atsakomybės pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalį

73. Fiduciarinės juridinio asmens valdymo organų pareigos įtvirtintos CK 2.87 straipsnyje ir ABI 19 straipsnio 8 dalyje (nutarties 50 punktą). Apeliacinės instancijos teismas nutartyje sprendė, kad G. S. padarė žalą ieškovei, nes nesiėmė aktyvių veiksmų įmonės mokumui atkurti.

74. Teisėjų kolegija dėl nustatytų aplinkybių, kurios aptartos nutarties 59–66 punktuose, nurodo, kad G. S., tapusi bendrovės vadove, ėmėsi veiksmų tam, kad būtų galima keisti neveikiančios bendrovės padėtį, taip pat ji veikė, kaip tokiais atvejais nustato ABI 24 straipsnio 2 dalies 1 punktą, nes sušaukė neeilinį akcininkų susirinkimą dėl papildomų akcininkų įnašų bendrovės mokumui atkurti. Vadovas negali ir neprivalo užtikrinti, kad bendrovė veiktų pelningai, nes kartais dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių tai objektyviai neįmanoma, jis tik privalo organizuoti bendrovės veiklą taip, kad ši veikla atitiktų protingo verslininko standartą.

75. G. S. perėmė bendrovės valdymą tokiu momentu, kai jos veikla tapo nutraukta dėl buvusio vadovo veiksmų, todėl vadovė, ištyrusi padėtį, priėmė sprendimą nebetęsti veiklos. Šis sprendimas patenka į verslo sprendimų kategoriją, ir jam taikoma verslo sprendimų priėmimo taisyklė. Kadangi valdymo organų nariai negali iš anksto žinoti, ar jų sprendimai ekonomiškai pasiteisins, nes verslo rezultatai priklauso nuo daugelio rinkos veiksnių, todėl ir atsakomybė jiems turėtų būti taikoma ne už neigiamą ekonominį jų veiksmų rezultatą (ekonomiškai nepasiteisinusį sprendimą), kurio pasekmių numatyti jie neturėjo galimybės, bet už jų veiksmus sprendimo priėmimo metu, t. y. jų teisėtumą – ar sprendimo priėmimo metu jie galėjo pagrįstai ir sąžiningai tikėti, kad šis sandoris naudingas bendrovei. Ieškovė neįrodė juridinio asmens vadovo fiduciarinių pareigų ar kompetencijos pažeidimo dėl vadovės priimto sprendimo, toks sprendimas nėra akivaizdžiai žalingas, todėl vadovės civilinė atsakomybė neatsiranda, šią išvadą patvirtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės aiškinimo ir taikymo praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-220-916/2015).

Dėl žalos atlyginimo bendrovės kreditoriams pagal CK 2.50 straipsnio 3 dalį (kai bendrovė negali įvykdyti prievolės dėl bendrovės akcininkų nesąžiningų veiksmų)

76. CK 2.50 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turtu subsidiariai.

77. Apeliacinės instancijos teismas taikė civilinę atsakomybę akcininkams V. Č. bei R. Ū., priteisdamas iš jų žalą bendrovės kreditoriams atlyginimą, dėl akcininkų susirinkime priimto sprendimo atleisti V. V. iš vadovo pareigų, konstatavęs, kad šis sprendimas prisidėjo prie atsiradusios žalos, nes, atleidus V. V., bendrovės veikla nutrūko.

78. Teisėjų kolegija nesutinka su tokiu apeliacinės instancijos teismo vertinimu. Sprendimas atleisti bendrovės vadovą, kurio vadovavimo metu bendrovė tapo nemoki dar 2011 m., t. y. likus vieneriems metams iki atleidimo dienos, negalėjo sukelti žalos kreditoriams, nes nėra pagrindo daryti išvadą, kad

šis sprendimas kaip nors prieštaravo bendrovės kreditorių interesams. Dėl priimto sprendimo atleisti iš pareigų vadovą nenustatytos visos civilinės atsakomybės sąlygos, reglamentuojamos CK 6.246–6.249 straipsniuose (neteisėti veiksmai, apimantys ir kaltę, žala ir jų priežastinis ryšys), todėl civilinė atsakomybė neatsirado. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai priteisė žalos atlyginimą iš akcininkų V. Č. bei R. Ū. už akcininkų susirinkimo priimtą sprendimą atleisti V. V. iš vadovo pareigų. Todėl ši apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis yra teisiškai nepagrįsta ir panaikintina (CPK 359 straipsnio 3 dalis).

79. Dviejų bendrovės akcininkų – V. V. ir V. Č. – sprendimu 2012 m. kovo 29 d., t. y. tuo metu, kai įmonė buvo faktiškai nemoki, buvo įteisintas priedų prie darbo užmokesčio mokėjimas tiek bendrovės vadovui V. V., tiek kitiems bendrovės darbuotojams, dėl to taip pat didėjo skola kreditoriams. Akcininkė R. Ū. nedalyvavo perkeliant bendrovės veiklą, nebalsavo už sprendimus mokėti premijas įmonės darbuotojams, priešingai, juos ginčijo, todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad už kitų akcininkų priimtą sprendimą mokėti priedus prieš tą sprendimą balsavusi R. Ū. neatsako už įmonei ir jos kreditoriams padarytą žalą. Apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas priteisti žalos atlyginimą dėl priedų išmokėjimo tiek iš R. Ū., tiek iš V. Č., netinkamai taikė CK 2.50 straipsnio 3 dalį, nes balsuodama prieš sprendimą mokėti priedus R. Ū. nesukėlė žalos ieškovės kreditoriams, o V. Č. atžvilgiu apeliacinės instancijos teismas nenustatė, kokio dydžio žala kreditoriams atsirado dėl priimto sprendimo mokėti priedus, kiek tų priedų pagal šį sprendimą buvo išmokėta. Todėl ši apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis yra teisiškai nepagrįsta ir panaikintina, o apeliacinės instancijos teismui perduotinas iš naujo nagrinėti klausimas, ar sukėlė kreditoriams ir kokio dydžio žalą sprendimo mokėti priedus prie darbo užmokesčio priėmimas (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 3 dalis).

80. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje BUAB „Refila grupė“ bankrotą pripažinti tyčiniu konstatavo, kad V. V., derindamas veiksmus su V. Č., iš karto po V. V. atleidimo iš vadovo pareigų 2012 m. rugsėjo 6 d. perkėlė UAB „Refila grupė“ verslą į naujai įsteigtą UAB „Fiksera“. Abi įmonės užsiėmė ta pačia veikla, perimti buvę UAB „Refila grupė“ klientai, perėjo dirbti dauguma buvusių UAB „Refila grupė“ darbuotojų, nauja įmonė ir jos padaliniai dirba tose pačiose patalpose, naujoje įmonėje dirbo ar dirba su ankstesne įmone susiję asmenys.

81. Kasacine tvarka skundžiamoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje neatskleista, kokie buvo V. Č. veiksmai, perkeliant verslą į kitą įmonę, nenustatyta, kuo pasireiškė tokie jo veiksmai, sukėlę žalą BUAB „Refila grupė“ kreditoriams. Nėra aišku, kokiū būdu V. Č. dalyvavo steigiant UAB „Fiksera“. Tik nustačius, kad V. Č. faktiškai dalyvavo perkeliant verslą į UAB „Fiksera“, jam turėtų būti taikoma civilinė atsakomybė CK 2.50 straipsnio 3 dalies ir ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalies pagrindu. Šioms aplinkybėms nustatyti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis panaikintina ir byla dėl šios dalies perduotina iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

Dėl bylos procesinės baigties

82. Apibendrinant išdėstytų motyvų pagrindu padarytas išvadas, apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis dėl 51 892,28 Eur ir 5 proc. procesinių palūkanų solidararaus priteisimo iš atsakovės G. S. naikintina ir ieškinio reikalavimas G. S. dėl žalos atlyginimo atmestinas; apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis dėl 51 892,28 Eur ir 5 proc. procesinių palūkanų solidararaus priteisimo iš atsakovų R. Ū. ir V. Č. naikintina ir dėl šios dalies byla perduotina nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui; kita apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis, kuria iš V. V. priteista 51 892,28 Eur ir 5 proc. procesinių palūkanų, paliktina nepakeista; kadangi byla nutartyje nurodytais klausimais perduotina nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka apeliacinės instancijos teismui, tai

naikintina ir šio teismo nutarties dalis, kuria paskirstytos bylinėjimosi išlaidos (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1, 4, 5 punktai).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

83. Bylą nutartyje nurodytiems klausimams išspręsti perdavus apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šiam teismui paliekama išspręsti bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1, 4, 5 punktais ir 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 30 d. nutarties dalį dėl 51 892,28 Eur ir 5 proc. procesinių palūkanų solidaraus priteisimo iš atsakovės G. S. ir ieškinio reikalavimą G. S. dėl žalos atlyginimo ir procesinių palūkanų priteisimo atmesti.

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 30 d. nutarties dalį dėl 51 892,28 Eur ir 5 proc. procesinių palūkanų solidaraus priteisimo iš atsakovų R. Ū. ir V. Č. ir dėl šios dalies bylą perduoti nagrinėti iš naujo Lietuvos apeliaciniam teismui.

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 30 d. nutarties dalį, kuria paskirstytos bylinėjimosi išlaidos.

Kitą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 30 d. nutarties dalį, kuria iš V. V. priteista 51 892,28 Eur ir 5 proc. procesinių palūkanų, palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Alė Bukaviniene

Birutė Janavičiūtė

Donatas Šernas

</BODY